

LETNIK IV. - 1906.

ZVEZEK 12.

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

LISTEK.

A. Aškerc: Egiptovske arabeske	353	Književnost:
A. B.: Na slovanskem jugu	355	Dolinar Jakob: Cigani. — Žunkovič Martin: Wann wurde Mitteleuropa von den Slaven besiedelt? — Ilešič Fr. dr.: Novomeški prošt Fran Nikola Peršič. — Milčinski Fr.: Verwahrloste und entartete Jugend in Krain. — A. Aškerc: Junaki. — Ilešič Fr. dr.: Josip Stritar, pjesnik slovenski. — Anton Aškerc v Srbiji. — Juvančič Friedrich: Über Gallizismen in Lessings kritischen Schriften. — Dr. Ilešič Fran: Ocrn najnovije slovenske književnosti. — A. Aškerc: Mučeniki. — Zgodovinska knjižnica. — Glas Matice Hrvatske. — „Hrv. Smotra.“ — Dr. Jos. Karásek: Havliček a Slovinci. — Jos. Kuffner: Kronika.
J. P.: Večer	358	Gledališče in glasba:
Ivan Lah: Iz časov romantike	359	Slovenska drama. — Slovenska opera. — Marolt Fran: Nagrobnice.
Adolf: Po brezmejnih ciljih	364	Naše slike:
Olčev Igo: V domovini lepih umetnosti	366	Oton Iveković: Kronanje kralja Tomislava. (Umetn. priloga v trojnem tisku.) — Hugo Viktor: Jesen. (Umetn. pril.) — C. M. Crnčič: Mlada Istranka. — Courbet Gustav: V jesenskem gozdu. — Robanov kot v Savinskih planinah. — Courbet Gustav: Vihar na morju. — V. L. Arndt: Zadušnica. — Bosenski seljak iz Čapljin.
Vladimir Levstik: Saša Lokar	374	
Listek	381	

V prid družbe sv. Cirila in Metoda

Pivovarna **AUER** priporoča svoje najboljše marčno pivo v sodcih in steklenicah

Mnihovgraška zaloga črevljev

Henrik Kenda v Ljubljani

prodaja nedvomno najboljša, najbolj solidna in najbolj zanesljiva obučala vseh vrst in oblik za gospode, dame in otroke po jako skromnih cenah.

OTON IVEKOVIĆ: KRONANJE KRALJA TOMISLAVA.

EGIPTOVSKÉ ARABESKÉ.

Spesnil A. Aškerc.

10. HELIOPOLIS.

Solnce žge po polju širnem.
Peš korakam sam po cesti
prašni beli. Tam v daljavi
obelisk štrli iz zemlje
ko kazalec velikanov

C. M. CRNČIČ: MLADA ISTRANKA.

pa mi kaže, kje je stalo
tam pred tisoč, tisoč leti
mesto slavno in ponosno —
Heliopolis.

Solnce žge. Po prašni cesti
romam proti obelisku.
In na njivi pokraj ceste
orje star felláh.

Gledam kmeta in na misel
mi prihajaš, modri Platon,
ki pred tisoč, tisoč leti
morda prav po tej-le cesti
si potóval ukaželjen
v Heliopolis.

Vroč bil dan je in pod palmo
sedel v senco si kraj njive,
na kateri je za plugom
stopal v solncu kmet.
Nagovoril si orača,
saj kdaj mogel je molčati
dolgo pravi kak Helen?
In ko si povedal kmetu,
da potuješ v mesto slavno,
da od solnčnega boga bi žrecev
se učil modrosti nove
nepoznane še, skrivnostne,
najglobočje, se smejal ti
je egiptovski orač.

Plug ustavil sredi brazde
in obrisal pot si s čela
in obrnil se je k tebi
pa ti rekel je tako:
„Kaj je treba ti hoditi,
ljubi tujec, k žrecem našim!
Jaz sam lahko razodenem
ti modrost največjo našo!
In modrost ta in ta znanost,
ki ti preživí vekove
in vse bajke svečeniške,
je modrost, ki gledaš tukaj
s svojimi očmi jo, tujec —
glej, modrost: orati zemljo!“

Solnce peče po poljani.
In po pusti prašni cesti
stopam sam in mislim nate,
modri Platon . . . Glej, pred mano
obelisk ko prst demonski
velikanski kaže, kje je
stalo nekdanj slavno mesto
s svečeniki modrijani . . .

Ni je njihove modrosti
več nikjer na polju širnem.
A na njivi tam-le orje
kakor je oral pred tisoč,
tisoč leti tudi danes
še felláh . . . Molčé uči me,
kaj največja je modrost.

11. VEČER PRI MOHAMED-ALIJEVI DŽAMIJI.

Kairo.

Utonilo solnce je v puščavi . . .
Žar poslednji še gorí v daljavi

kakor Beduinov nočni kres,
ki do sinjih plamení nebes . . .

Znojni dan ugaša in umira . . .
V polumrak ovija se Kahira,

dražestna Arabka pod menoj,
kakor odaliska v črn ovoj . . .

El-Kahira krasna, bajevita!
Orientalka bujna, slikovita!

Da sem Hafis, himno bi zapel
ti nocoj navdušen in vesel!

Rož dišečih venec spletel v slavo
bi ti, del ti ga na lepo glavo . . .

Glej, ugaša in umira dan.
Mrak ko svilnat pada pajčolan

na Kahiro, mojo krasotico,
črnooko devo, temnolico . . .

Vse je tiho . . . Gor do teh višav
cestni hrup ne sega iz nižav.

Tiho dvigajo se minareti
ko prerokovi kazalci sveti

izmed trušča zemskega v nebo . . .
Duša moja sanja tak lahkó . . .

Tu ušes ne žalijo zvonovi,
ne kalijo njihovi zvokovi

mi ubranosti, miru . . . Z višin
zdaj oglasil se je mujezin!

Kak poetično glasi molitev
se njegova, večnemu slavitev! . . .

Mesto se ogrinja pod menoj
kakor odaliska v črn ovoj . . .

Samo vitki minareti smeli
iz mraku rasto v višave beli . . .

Naj te čuva Allahova moč,
El-Kahira zlata! Lahko noč!

NA SLOVANSKEM JUGU.

Potopisni vtiski s statističnimi podatki. Piše A. B.

ZADER — ŠIBENIK — SPLJET.

Bilo je nekako ob treh popoldne, ko smo prispeli v Zader. Večina potnikov je takoj šla za modernim poslom današnjih turistov: okupirali so vse mize pred bližnjo kavarno ter pisali razglednice, da se jim je ohladila naročena kava ter se segrelo pivo. Meni pa je bilo več do zgodovinskih zanimivosti, ki jih hrani dalmatinska prestolnica v toliki meri. Saj naravnih lepot mesto z okolico vred nima posebnih ter se v tem pogledu ne more meriti z Dubrovnikom ali Spljetom. Vendar je izprehod okoli mesta hvaležen.

Zader šteje 32.551 prebivalcev — tedaj približno toliko, kakor Ljubljana. Tu je sedež najvišjih deželnih in avtonomnih oblastnij: namestništvo, okrajno glavarstvo, deželni odbor, nad sodišče, deželno, okrožno in okrajno sodišče, finančno ravnateljstvo, pristaniško glavarstvo, vojno poveljništvo, dež. orožniško poveljništvo, nadškofija, pravoslavni episkopat, pošto in brzojavno ravnateljstvo, trgovska in obrtna zbornica, muzej, biblioteka, arhiv, italijanski in grški konzulat, razna bralna in dobrodelna društva, gledališče itd. Izmed šol je omeniti katoliški in pravoslavni seminar, hrvatsko-srbska gimnazija, italijanska višja gimnazija, nižja realka, hrvatske in italijanske ljudske šole itd. — Na trgu „Erbe“ in „Colonna“ stoji po eden rimski steber. Kdor si hoče ogledati živahni promet in raznobojne noše, naj se ustavi na križišču med „Via dei Papuzzeri“ in „Via S. Barbara“, kjer se razvija glavni promet od pristanišča. Zaradi rimskih skulptur so zelo zanimiva antikna vrata „Porta Marina“ z beneškim levom na pročelju. Največja zanimivost pa je muzej v eni najstarejših avstrijskih cerkev S. Donata. Impozantna okrogla zgradba je bila leta 1798 vojaško skladišče, a leta 1870 celo vinska klet. Leta 1875 so jo začeli prenavljati za sedanji svoj namen. Pri tej priliki so našli mnogo rimske arhitekture in napisov. Cerkev se omenja že v 10. stoletju, a prvotno je bil na tem mestu tempelj June. Muzej je največje napolnjen z rimskimi izkopinami iz vse Dalmacije. Zelo stara je tudi prestolna cerkev, ki se tudi že omenja v 10. stoletju. Sloveča ni

samo v arhitektonskem oziru, temuč tudi zaradi dragocenih slik Tiziana, Tintoretta, Veronesa itd. V posebni kapelici so hranjene relikvije sv. Anastazije. V 12. stoletju so cerkev skoraj popolnoma nanovo prezidali. Znamenite so še nadalje cerkve bazilika S. Grisogona, sv. Simeona z ostanki tega patrijarha, nunska cerkev „Santa Marija“ in cerkev sv. Frančiška s slovečimi slikami.

Vozeče se naprej iz Zadra spremlja nas na desni raztegnjeni otok Ugljan, obsajen z vinsko trto in olivami. Ob obrežju je več lepih naselbin, kakor Svetomišljica, Poljana in Preko (nad naselbino na 288 m visoki skali utrdba S. Michele), nadalje Kale in Kukljica. Kot nadaljevanje otoka Ugljana je otok Pašman; med obema otokoma je pri mirnem vremenu mogoče morje prebresti. Na nadaljnji poti srečamo vse polno malih otokov (Galešnjak, Bičul, Fermić, Dušac itd), tako da je vodna pot ponekod zelo zožena. Potem zagledamo na malem polotoku „Biograd na moru“ (Zaravecchia). Dandanes je vas zelo neznatna, a v XI. in XII. stoletju je bila tu zelo važna naselbina, kjer je posebno rad bival hrvatski kralj Krešimir IV. V Biogradu so tudi Hrvati izvolili ogrskega kralja Kolomana za svojega kralja, ko je izumrla narodna dinastija. L. 1125 je Biograd zavzel in opustošil beneški dož Daniele Micheli. Škof je zbežal z duhovniki in mečanskimi rodbinami v Skradin, menihi so pobegnili na otok Pašman, redovnice pa v Zader.

Od Biograda se vozimo naprej neprestano med številnimi otočji, dokler ne prispemo do 11 km dolgega otoka Murter. Vozimo se ob zapadni strani otoka, ker je na drugi strani otok tako blizu dalmatinskega nabrežja, da morejo vmes voziti le manjše ladje. Z otoka na breg vodi premičen most. Potem srečamo med skalnatimi otočji večja otoka Kaprije in Žirije. Tudi na južnem koncu Murterja je polno malih otoččev. Parnik plove med otokoma Zelen in Prvić. Na Prviću zagledamo Šipurino, potem vas Luko s starinskim stolpom. Kmalu nato krenemo v šibeniški zaliv. Na desni vidimo mogočno zidovje utrdbe „S. Nikolo“. Trdnjavo so

(Konec.)

COURBET GUSTAVE: V JESENSKEM GOZDU

gradili Benečani leta 1546. Preden prispemo v Šibenik, vidimo izliv Krke, ki je sloveča vsled svojih mogočnih vodopadov. Že je stal parnik pred Šibenikom ter je vse vrvelo iz njega, a jaz sem še ostal ter občudoval prvič v življenju čarobni solnčni zahod ob popolnoma mirnem morju po vročem dnevu. To je prikazen, ki se ne da popisati, tudi najspretnejši čopič bi bil preslab, da nam prikaže vse prelestne nuanse barv.

Šibenik, ki šteje s predmestnimi občinami 24.747 prebivalcev, ne napravi oddaleč posebnega vtiska. Mesto je slično ogromnemu kupu sivega skalovja. Ulice so ozke in skoraj po vseh vodijo stopnice. V mestu je sedež škofa, okrajnega glavarstva, okrožnega sodišča itd. Najlepši hotel že po svoji legi ob morju je „Pellegrino“. Šibenik je rodno mesto leta 1874 v Florenci umrlega hrvatskega pesnika in filozofa Tomasea, ki so mu someščani postavili leta 1896 dostojen spomenik. Izmed stavb je najznamenitejša stolna cerkev, ki so jo začeli graditi že leta 1444, a so jo dovršili šele leta 1555. Zato pa je tudi pravcati konglomerat vseh mogočih slogov; znamenita je nadalje beneška palača, v kateri pa je sedaj kavarna. Iz Šibenika teče edina dalmatinska železnica na eni strani do Knina, na drugi strani pa do Spljeta. V bližini mesta je slavno jezero „Velika Solina“, 1½ km dolgo, iz katerega so Benečani pridobivali sol.

Ker sem si hotel ogledati sloveče nabrežje med Trogirom in Spljetom, smo prenočili z madžarskima tovarišema v Šibeniku ter se zjutraj vozili z lokalnim parnikom v Spljet. Geologi trdijo, da se pri Šibeniku šele pravzaprav pričenja Dalmacija, namreč kršni značaj te dežele. Do tukaj je bil še liburniški ali kvarnerski značaj. Skoraj na vsej poti do Spljeta imamo naravnost veličansko panoramo otokov, katerih je nad 80. Ladja plove v primerni daljavi od nabrežnih skal in vendar dovolj blizu, da si ogleda oko zanimivo nabrežje. Šele v Trogiru se približamo zopet bregovom.

Trogir je med najstarejšimi dalmatinskimi naselbinami, zakaj zgodovinarjem je znana že nad 2200 let. Mesto šteje le 3420 prebivalcev, a je ohranilo najbolj svoj srednjeveški, beneški značaj. Drugih znamenitosti kakor zgodovinskih pa mesto tudi nima. Ulice so ozke, hiše črno-sive in zelo stare, zidane kakor za večnost. Povsod na hišah pa so videti motivi iz najslavnejše beneške dobe. Zelo zanimiva je stolna cerkev, ki so jo začeli graditi že v 13. veku, a do današnje popolnosti je dospela šele leta 1600. Kiparska in slikarska dela so proizvod slovečih

umetnikov. Višek stavbne ornamentike pa obsega stolp. Zelo ozka morska cesta loči mesto od otoka Čiovo, kjer je bilo v starem veku prognanstvo za obsojence.

Od Trogira do Spljeta je sloveče dalmatinsko nabrežje (Riviera Castella), ki ga varuje gorovje Kozjaka pred boro, tako da imajo tukaj mnogo preje spomlad in poznejšo zimo, kakor v ostali srednji Dalmaciji. Zato pa si tudi ne moremo misliti bujnejšega rastlinstva, kakor je v tem dalmatinskem paradižu. Oljke, lovor, mirte, šipik (granate), vse skupaj tvori večno zelene gozdove. Vmes je vsakovrstno eksotično cvetje.

Spljet, za Dubrovnikom najlepše, a v mornaričnem oziru najvažnejše dalmatinsko mesto, šteje nekaj nad 16.000 prebivalcev ter sestoji iz Starega mesta, ki obsega prostor sloveče Dioklecijanove palače, nadalje iz Novega mesta okoli Gospodskega trga. Okoli mesta so v polkrogu predmestja: Veli Varoš, Dobri, Mamuš in Lučac. Spljet je sedež raznih oblastnih in zavodov, tu je tudi: katoliška škofija s seminarjem, hrvatska gimnazija in višja realka, trgovska in obrtna zbornica, arheološki muzej, hrvatska in srbska čitalnica, več bank, italijanski, švedski in norveški konzulat itd. Spljet je torej gospodarsko središče Dalmacije ter ima posebno razvito trgovino z otoki. Družabno življenje se razvija na prekrasni stari obali. Največja zanimivost, kateri ne najdemo para niti v slovečih italijanskih mestih, je Dioklecijanova palača, ki obsega skoraj 39 km². Precej dobro je še ohranjenih 38 doriških stebrov, dočim jih je bilo prvotno 52. Najlepši razgled na vse mesto imamo s starinskega stolpa „Hrvoje“, ki je bil dograjen leta 1481. Občinska hiša je iz nekdanje „logije“. V občinski hiši hranijo takozvano „zlato knjigo“, ki obsega mestne pravice in privilegije. V frančiškanski cerkvi je grob slovečega hrvatskega pesnika Marka Marulića, ki je umrl v Spljetu leta 1527. V Spljetu živi pesnik Milan Begović. Ako bi hoteli opisati vse spljetske znamenitosti, treba bi bilo posebne knjige.

GRUŽ — KOTOR.

Tudi iz Spljeta sem se vozil z lokalnim parnikom, da si ogledam zanimivo obrežje in kraje ob njem. Parnik plove naravnost proti otoku Šolta, ki je sloveč zaradi izvrstnega medu, potem južnovzhodno proti Braču. Brač je največji in najbolj obljuden dalmatinski otok. Dolg je 40 km, širok pa 7 do 14 km. Otok tvori svoj sodni

okraj ter ima 24.408 prebivalcev. Na južnem koncu otoka je dominikanski samostan.

Prihodnja postaja je пристanišče na severnem bregu otoka Hvara, ki je najdaljši dalmatinski otok (68 km). Potem plovemo zopet na sever, da pridemo okoli zapadnega dela otoka mimo Starega grada do mesta Hvara. Mesto leži zelo slikovito, obdano od treh trdnjav. Hvar je sloveče zimsko zdravilišče z bujno vegetacijo. Od tu plovemo proti zapadu k zgodovinsko slovečemu otoku Visu. Tu sta se zbili dve odločilni bitki: leta 1811 je razbilo angleško brodovje francosko mornarico, leta 1866 pa je premagal admiral Tegetthof italijansko vojno brodovje. Zato pa je okoli samostana vse polno spomenikov padlim junakom; najlepši spomenik je postavljen avstrijskim junakom iz bitke leta 1866 z jokajočim levom. Tudi Vis je ugodno zimsko zdravilišče. Otok je le 17 km dolg in 7 km širok, a ima izborna pristanišča. Prebivalcev šteje otok 9914, od teh jih je v mestu enakega imena 5257.

Prihodnja postaja je na otoku Korčuli, ki je 47 km dolg in do 8 širok. Otok tvori z Orebićem okrajno glavarstvo ter ima 18.761 prebivalcev, od teh živi v mestu ednakega imena 6485. Nabrežje je slabo obljudeno, zato pa je tembolj goste naseljeno v notranjih rodovitnih dolinicah, kjer so še lepi hrastovi gozdovi. Baje so že Trojanci imeli na otoku svojo naselbino.

Od Korčule naprej se vozimo ob južnem bregu polotoka Peljašac ter se ustavimo v pristanišču na otoku Mljet. Nabrežje otoka je povsod bujno obraslo z zelenjem, vsled česar nudi iz daljave prezanimiv pogled. Ko smo obšli mnogobrojne skalne otočiče z nevarnimi „klisurami“, začne se nam odpirati razgled v lepi gruzki zaliv z nabrežjem, ki se lahko kosa z najglasovitejšimi naravnimi krasotami na vsem svetu.

Gruž je glavno pristanišče za Dubrovnik, ker ima Dubrovnik le neznatno luko, kamor mo-

rejo priti le male ladje. Vedno mi bo žal, da nisem mogel obiskati staroslavne republike Dubrovnika. V Gružu je namreč že čakal parnik na odhod; ako bi ga zamudil, moral bi čakati skoraj dva dni na prihodnjega, a čas mi je odmerjen. Zadovoljiti sem se moral le s pogledom iz daljave na impozantne utrdbe dubrovniške.

Vozili smo se mimo slavnega otoka Lokruma. Žal, da nisem mogel stopiti na ta rajski otočič, ki je le poldrug km dolg in pol km širok. Prekrasne vrtove okoli dominikanskega samostana je dal napraviti nadvojvoda Maksimilijan. O samostanu govori pravljica, da ga je ustanovil Rikard Levosrčni. Z ladje se vidijo le tropični gozdovi, ki dajejo otoku nenavadno idilično lice. Leta 1396 je pribežal na otok ogrski kralj Žiga pred sultanom Bajazidom. Samostan je pozneje popolnoma propadel. Nadvojvoda Maksimilijan, ki je imel posebno smisel za naravne krasote, kar je pokazal tudi, ko si je izbral Maksimir za bivališče, je zgradil na otoku lep gradič. Pozneje je bil otok last pok. prestolonaslednika Rudolfa, po njegovi smrti pa je podaril cesar otok dominikancem s pogojem, da ga morajo vsak čas kakemu članu cesarske rodbine odstopiti za neznatno svoto.

Od Cavtata (Ragusa vecchia) do vhoda Boko pri Punta d'ostro imamo na levi najzanimivejšo nabrežno formacijo. Od Brenovskega zaliva vidimo gorovje Malestico in Vlaštico. V daljavi pred nami pa raste takorekoč iz morja jeziku podobni polotok s trdnjavo Punta d'ostro. To je pri nemirnem morju najnevarnejša točka za ladje. Na Punta d'ostro je razun trdnjave z večjo vojaško posadko tudi velik svetilnik. Morje je tukaj le nekaj čez 2 km široko. Na nasprotni strani je otok Rondoni s trdnjavo Mamola. S tem se pričenjajo sloveče kotorske utrdbe, ki jih je ob vsej Boki skoraj brez števila.

VEČER.

Lep trak, krvav blesti se nad gorami . . .
Večer . . . In vsa si tožna, vsa nesrečna deva.
Kaj ne, kaj tihi ves večer, kje kras je dneva?
Zalite tvoje so oči s solzami . . .

Glej, cesta z gostim trnjem je posuta,
in truden sem v večeru svojega življenja . . .
Li ni dovolj solza, krvavih srag, trpljenja? . . .
Še dalje siliš me, usoda kruta!?

J. P.

ROBAMOV KOT V
SAVINSKIH
PLANINAH.

IZ ČASOV ROMANTIKE.

Spisal Ivan Lah.

(Konec.)

14.

umeli so kostanji na Cerovcu. Lahkoten večer se je zibal na košatih vejah. Po travi so se oglašali nešteti murni in cvrčki, v šepetu listja so se odzivali zadnji ptiči z večerno pesmijo.

Lizika je sedela na klopi na vrtu in nemo gledala v življenja polni večer. Težka misel je prihajala, kakor iz gozdnih mrakov, in z vso težo je padala na dušo.

„Ali je res, ali je mogoče?“ se je izpraševala neprestano in premišljala je stoinstokrat, kako bi bilo to mogoče. „Čiča ni lagal, ne, on mi nikdar ne laže. Zakaj bi tudi lagal? Videl ju je, kako sta stala ob jezeru zvečer, peljala sta se v čolnu, ostala sta tam sama in stala dolgo ter govorila z roko v roki.“

Utihnilo in onemelo je vse okoli nje, ves življenja polni večer. V mislih je iskala, kod hodi sedaj, kaj dela, ali je zopet na Mlinskem, zakaj ne pride tako dolgo na Cerovec. Sedaj šele je začutila vso ljubezen, ki se je ž njo njena mlada duša oklenila Poljanca. Ni bil, kakor si ga je želela, vesel, poln življenja, a ljubila ga je tudi takega. Da, zdelo se ji je, da ga je tako bolj ljubila, kakor če bi bil vesel in živahen, kajti zdelo se ji je, da je nesrečen in hotela mu je dati vso

srečo. In komaj je vstalo življenje, komaj je začutila prvo srečo, — je že padlo vse. On ljubi drugo. In ne vrne se sreča nikdar več in na večno ostane hrepenenje po njej . . . Pa morda ni res, morda je bil drugačen; izkušati jo hoče morda. In prišel bo, prišel bo, ko bo padal večer, objela bi ga, da bi čutil njeno ljubezen. In govorila bi mu tako lepo: „Vlado, saj si moj, moj . . .“ In ne bo mogel, da bi jo mučil, previsok je, preresen . . . Vrnil se bo in ne pojde nikdar več na Mlinsko. In sreča bo, taka velika sreča . . . Prihajal bo vsak dan na Cerovec, po več dni bo ostal in ves se bo izpremenil, živel bo v sreči.

A prišla je zopet težka misel in izginile so sanje in lepe nade v njih . . . Da, zato ni prihajal na Cerovec, ker je ne ljubi. In ponovili so se vsi lepi spomini od spomladi, ko je bil maj, ko se je pripeljal prvič in dalje, dalje, dokler ni prišel Čiča in je prinesel tako novico.

Naenkrat je začutila roko na rami.

„Dober večer, gospodična . . .“

Bil je inženir Pavlič.

Hotela je zbežati, neljubo ji je bilo, da jo je zmotil.

„Ali smem prisesti?“

„Oprostite, ni časa, pozno je.“

„No, za trenutek.“

Obsedela je in Pavlič je prisedel. Ugajal ji je dovtipni inženir od prvega trenutka, ker je bil vesela, odkrita duša, da se je moral prikupiti vsakomur. Občevala sta zelo prijateljsko in kadar je prišel, ji je bilo to zelo všeč.

„Kaj vendar premišljate tako globoko?“ je vprašal in pogledal v njene zamišljene oči.

„No, lep večer je in lepo je tako sedeti.“

„Res, lepo je tako sedeti, a ni najbolje sam tako sedeti.“

„Mogoče lepše kot z ljudmi.“

„Pardon, potem sem motil.“ Hotel je vstati. Zbala se je, da ga je razžalila in ji je bilo žal. Ni hotela tega, previsoko ga je cenila.

„Ne, prosim, ostanite . . .“ in je prišla nehoti njegovo roko. Inženir je zapazil, da so se zasolzile njene oči.

„Ali vas smem tolažiti?“ je vprašal. Obrnila se je proč in si otrla solze.

„Menite, da je to potrebno?“ je vprašala in se hotela nasmejati.

„V nekaterih trenutkih je gotovo potrebno. Verjemite, gospodična, da človek potrebuje človeka in posebno v naših časih. Trdijo, da smo prišli iz časov romantike. Ubili smo, pravijo, čut in le razum vlada. Nikjer pa niso prej zapisali, da se rode ljudje, ki ne čutijo. Res je duh časa drugačen, ljudje pa so isti. Zato pa, kdor živi v starih sanjah, pride v konflikt z novim življenjem. Vprašanje pa je, ali se dajo ljudje res izpreminjati, ali ni morda naš, tako realni čas samo krinka na obrazu globoko čutečega in trpečega življenja. Jaz seveda nisem filozof, zato tudi ne filozofiram, ampak živim. Teorije me ne morejo zaslepiti, da bi ne videl prakse in ta je najvišja filozofija.“

„Zakaj to govorite?“

„Hotel sem vam reči: ne sanjajte, ampak živite! Tako krasno je življenje! Čemu vzdihovanje in solze?“

„Ako pa zmaga čustvo? . . .“

Inženir je utihnil. Tu je bil konec njegove filozofije. Držal je še vedno njeno roko in govoril je zopet:

„Midva sva prijatelja, gospodična.“

„Da, zakaj ne?“

Po drevoredu je drdral voz. Vstala sta in sta šla pred gradič. Kmalu se je pripeljal Vranič z Goranovim, ki je bil zelo dobre volje in je kričal že na vozu:

„Jutri gremo v Ljubljano in začnemo pravdo. Gozd bo naš in slap, — potem pa uničimo grad. Tudi on bo naš.“

Lizika je odšla pripravljat v sobo. Inženir pa je postal zunaj in pomislil:

„Ljubi ga zelo in vendar . . .!“

Odšel je za drugimi in je ves večer premišljal, kako bi si tolmačil ta „vendar“. Goranov pa je tolmačil o kupnih postavah in o svojih pravicah ter povdarjal, da je prva na svetu denarna pravica. Vranič mu je ugovarjal in trdil, da je tudi Mlinski bogat graščak, vrhu tega pa ima tudi znanje na višjih mestih. Goranov je na vse to robato zaklel, pogladil se je po brkih in pil. Ko je prišla v sobo Lizika, začel se je z njo šaliti, pravil je, da si sezida tudi on grad in da se oženi. Pri tem se je cinično zasmel.

„To lahko storite,“ je odgovorila Lizika.

„In gospod inženir mi napravi načrt gradu.“

„Gotovo“, je odgovoril inženir.

„To bo življenje!“

Inženir je čutil nekak nemir in je hotel biti sam. Zato je kmalu odšel. V veži je srečal Liziko in ji zašepetal: lahko noč.

„Potolažite se in bodite srečna,“ ji je rekel. Ozrla se je in gledala za njim.

„Lahko noč.“

Postal je parkrat na stopnicah in pomislil, kako je človeku, ko zmaguje čustvo, a podlega razumu . . .

Drugi dan popoldne, ko je teta Marena razgledovala perutnino po dvorišču, se je pripeljal Goranov na Belovo in je ponosno stopil v vežo. Pozdravil je glasno po svoji navadi in povedal takoj, da ima govoriti važne reči. Teta Marena se je vedno bala važnih reči, posebno če je bil pri njih tudi Goranov, ker mu že od začetka ni zaupala. Zato je nekako nerada stopila z njim v sobo, kjer si je Goranov takoj začel gladiti brke in nevoljno pokašljevat.

„Slabo ste izpolnili svojo besedo, gospa,“ je rekel in se samozavestno vsedel k mizi.

„Zakaj, mislite?“

„Midva sva vendar sklepala kupčijo za slap, sedaj pa ste odstopili pravice graščaku. Veste, kaj ste s tem storili?“

„Kupčija je kupčija, gospod; kdor je kupil, ta ima. Jaz nisem imela pravice prodajati, zato ne vem, da bi bila vam kaj obljubila.“

„Midva sva na vsak način govorila o tem, to veste?“

„Da, samo govorila, več ni bilo mogoče. Nerada se spuščam v kupčije, posebno pri takih negotovih rečeh.“

„No, napram drugim to ni bilo tako.“

Goranov je začel bobnati s prsti po mizi.

„Riskiral bi bil pri tem samo jaz,“ je rekel.

Marena ni vedela, kaj hoče reči s tem, zato je zmignila z ramami in rekla: „Kar je, je“.

„Meni se zdi, da ni tako. Mislim, da se vendar zavedate tega, kar je vaše. Ako se vam ne ljubi, potegniti se za svoje pravice, dovolili boste to vsaj nam v vašem imenu na naš riziko.“

„Kaj mislite s tem?“

„Vi imate v gozdu svoje pravice, na katere ne smete pozabiti, ker so mnogo vredne.“

„Ali mislite na pravdo?“

„Tudi, ako treba.“

Moja dolžnost je, da pomagam sinu svojega moža!“

„Pomagati bi se dalo tudi drugače. Kaj torej mislite sedaj?“

„Naj ostane, kakor je. Nerada imam pota in sitnosti.“

„Potem bi morali mi začeti drugo pot. Vi veste, da smo govorili že o tej kupčiji.“

Medtem je prišel Poljanec po stopnicah. Goranov mu je voščil glasno dobro jutro ter mu šel do vrat naproti. Stisnil mu je roko in rekel: „Kakega vraga ste naredili! Gozd in vse je baje prodano.“

Poljanec je zmignil.

„Treba je bilo hiteti, ko je bilo še naprodaj. Prodal je gospodar. Koliko pravic ima še pri tem teta, to je vprašanje.“

„In vi se za to ne zanimate, gospod filozof?“

„Gotovo se, a teta sama se je udala.“

Goranov je nevoljno trkal po mizi.

„Udati se, pustiti tisoče, milijone in to celo v tuje roke . . .“

„Lahko se še določi, kaj in kako, ako je njena volja.“

„Jaz pustim, vse kakor je,“ je rekla teta Marena.

Goranov je nekaj zamrmral o ženskah, potem pa ravnodušno pristavil:

„Gre se tu za vaš dobiček, za vašo korist; ako vam ni ležeče na tem, potem . . .“

„Živeli smo brez tega doslej in bomo v bodoče,“ je rekla teta Marena.

„Jaz se čudim, in vi, gospod filozof?“

„To je tetina volja,“ je odgovoril Poljanec.

Goranov je zelo nezadovoljen vstal in rekel:

„Jaz ne govorim več o tem, ampak čudim se res. Morda izprevidite sami.“

Podal je roko Marenini in Poljancu in odšel s samozavestnimi koraki. Poljanec ga je spremljal na cesto.

„Da se kmalu vidimo na Cerovcu,“ je rekel Goranov, ko je sedel v koleselj.

„Upam, da.“

Goranov je zapodil konja po cesti. Poljanec je nekaj časa gledal za njim, potem pa je odšel v sobo.

„In kaj bo sedaj?“ je premišljal Poljanec. Nezadovoljno je sedel k mizi in se zamislil. Očital si je, da je mnogo kriv on. Ko bi bil stal trdno, ne bi se bilo to zgodilo, a ni bilo mogoče drugače. Spomnil se je vseh dni, ki so bili pretekli med tem, polni boja in viharja.

Emanuela ni odgovorila na pismo. In čakal je, dolgo čakal zaman in ni si mogel razlagati, kako je to mogoče. Saj je Emanuela duševno tako visoka, višja od vseh žensk in tudi, ko bi ga ne ljubila, bi bila morala odgovoriti. In vendar ni odgovorila! In prišel je čas, ko je mogel zopet na grad. Šel je nerad, zdelo se mu je, da bo v neprijetnem položaju, ko bo ž njo skupaj. A prišel je tja in je našel vso družbo veselo, polno zabave in življenja. Tudi Emanuela je govorila ž njim, kakor da se ni bilo nič zgodilo. Odšli so na izlet in zopet je mogel ž njo govoriti in bil je ves srečen. Začel je pogovor o tem.

„Vi ste mi odpustili, gospodična?“

„Bilo mi je ljubo, da ste pisali. Meni, žal, ni bilo mogoče odgovoriti vam.“

Prijel je njeno roko in jo poljubil. „Vi veste, kako vas visoko spoštujem.“

„Da, razumem vas.“

Poslej je zahajal večkrat na Mlinsko in se udomačil v družbi . . .

In prišlo je, kakor je moralo priti. Odšla sta s slikarjem, ko je šel slikat mlin v dolini. Umetnik se je zagledal v pokrajno, polzatemnjeno v večerni mrak. On pa je stal z Emanuelo višje na robu doline in gledala sta zapad solnca. In prišla je beseda tudi o boju za življenje, o kmetih in o Goranovem. Pogledala ga je s svojimi temnimi očmi in rekla: „Ali ne čutite, da je tam prenizko za vas? Vi spadate višje.“

V mraku so odšli domov. Govorili so malo. Emanuela je bila zamišljena. Pri slovesu je Poljanec čutil, kako mu je prijateljsko udano stisnila roko. Od takrat je vstal nov up in prešle so vse teorije v nič. Ni imel več sile delati zoper Mlinskega, teta je pustila kupčijo, on pa je sanjal zvečer na oknu o Emanueli, gledal je proti strani, kjer je ležalo v tihi noči grajsko zidovje in si je govoril:

„Kaj morem? Mlinski prodre tako ali tako. Ljudstvo dobi kruha. Toliko pa sme biti človek egoista, da dela za svojo srečo, kadar ni nikomur na škodo.“

In danes je zopet sanjal o bodočnosti. Spomnil se je vsega tega in je bil zelo nezadovoljen. Že par dni ni bil na Mlinskem. Čudno je bilo v zadnjem času postalo tam. Tudi Emanuela ni bila, kakor prej. Slikar Lorenzo je bil nenavadno prijazen in ga je bil zadnjič spremil na poti domov, kar ni storil nikdar prej. Premišljal je vse to in ugibal, ali naj gre zopet na Mlinsko, ali ne. Poset Goranovega in nemir zaradi teh izprememb, posebno pa očitane, da ni izpolnil svoje naloge, ki so mu jo zaupali prijatelji na Cerovcu, vse to ga je motilo, da ni mogel delati. Odpravil se je kmalu in odšel, kamor je želelo srce.

Jasno jutro je ležalo po polju, ko je stopal proti gradu. A ni bilo več tihega miru, ki je vladal todi v onih majniških dneh. Pusto je bilo in dolgočasno. Pomislil je, da bi bilo boljše, ko bi odpotoval, in čim dalje bolj mu je ugajala ta misel.

„Lahko se danes poslovim,“ si je mislil, ko je stopil v grad.

Na dvorišču je srečal medicenca, ki si je igral s psi.

„Gospod Lorenzo slika v sobi,“ mu je rekel po pozdravu.

Odšel je v grad k slikarju. Umetnik je sedel pred podobo globoko zamišljen. Slikal je portret Emanuele. Takoj prve črte so spominjale na njene poteze.

Radostno je pozdravil Poljanca, ko je vstopil in mu ponudil stol.

„In vi slikate brez modela?“ se je začudil Poljanec.

„Model je, žal, odšel.“

Poljanec ga je začudeno pogledal.

„Da, Emanuela se je odpeljala,“ je ponovil slikar.

Poljanec je vprl oči na sliko. Jasno mu je stala nje podoba pred očmi. Slikar je sedel na svoje mesto in si podprl glavo z roko. Nekaj časa sta molčala oba.

„Gospodična je morala oditi nenadoma. Njen ženin se je pripeljal na Bled.“

„Kakšen ženin?“ je vprašal začudeno Poljanec in čutil je, da ga je izpreletelo kakor zona.

„No, gospodična je nevesta. Meni se je zdelo, da vam to ni znano.“

„Nevesta?“ se je začudil Poljanec in si prizadeval ohraniti mirnost.

„Da,“ je pritrdil kratko slikar in začel nadaljevati svoje delo. Poljanec je stopil pred sliko in jo gledal nepremično. Zdelo se mu je, da je stal blizu zarji, a umaknila se je in padla je tema.

Hotel je prikriti notranji boj, ki je prišel tako nenadoma. Planiti je hotel ven, a vendar je ostal.

„Dovolite, ali bo portret na prodaj?“ je vprašal.

„Daroval ga bom njej kot poročno darilo.“

Poljanec je vprašal po družbi, slikar se je obrnil in ga pogledal. „Vi hočete k nji?“ je vprašal. Poljanec ni vedel, kaj naj odgovori.

„Prijatelj,“ je začel slikar resno in počasi, „dovolite, da vas tako imenujem. Naročil sem nalašč, da pridete sem. Hotel sem, da od mene zveste to novico.“

Neka globoka žalost je sijala iz njegovih temnih oči. „Mislim, da ste bili gospodični velik prijatelj in tudi ona vam. Morda ste torej nekoliko težko slišali, kar se je zgodilo. V tolažbo vam pa morem povedati samo to, da tudi gospodična ni lahko odšla. Dolgo je sedela v tej sobi in nazadnje mi je sporočila za vas pozdrav.“

Poljanec je slikarju hvaležno stisnil roko. Nezaupanje, ki ga je včasih imel napram tihemu umetniku, je prešlo.

Popoldne je odšel domov in čim dalje bolj je bil prepričan, da je zdaj čas oditi v svet. Daleč, daleč se mu je hotelo, da bo pozabil na vse to . . . Premišljal je dni, ki jih je preživel v njeni bližini, premišljal je vse, kar mu je pravil slikar in ni si mogel razložiti, kako je vse to mogoče. „Nevesta družega . . .“ mu je šumelo po glavi in z veliko težo je padala ta misel na srce. „No, in kaj potem?“ je pomislil in začel v sebi iskati starega človeka, ki z razumom zmaga čustvo. „Nadčlovek! . . . Ali je bila ona nadčlovek?“ Prišel je domov in sedel utrujeno k mizi. Tedaj je stopila v sobo teta Marena in mu podala pismo. Bilo je iz Ljubljane. Spoznal je takoj pisavo Emanuele in ga nemirno odprl ter čital:

„Dragi prijatelj! Odšla sem, ne da bi se bila poslovila od Vas. Moralo je biti tako. Spoznala sem v Vas dobrega človeka, ki je mogel vzbuditi v meni spoštovanje. A razum je moral zmagati nad čustvom. Emanuela.“

Mirno je odložil pismo.

„Kako je vse to mogoče, Emanuela?“ se je spraševal in se naslonil na mizo. Premišljal je zopet in zopet vse in zdajpazdaj mu je z vzdihom ušlo njeno ime: „Emanuela! . . .“

Zašumelo je po vsej pokrajini in povsod so govorili o Goranovem in o Mlinarici. Kajti ne-

kega lepega dne se je peljal Goranov po beli cesti v svojem koleslju in je tako modroval.

„Dovolj je zabave za sedaj. Čemu bi se boril sebi v škodo, a tujcem na korist? Nikjer ni zapisano, da naj Goranov rešuje ta narod. To je delo drugih. Ko se je Goranov rodil, ga skoraj niti pobrati niso hoteli, kjer je ležal. Čemu bi zdaj Goranov pobiral vse, ki so popadali v svoji neskončni lenobi? Jaz nisem bil kriv, da sem padel na zemljo, a oni so krivi, ker s prekrizanimi rokami čakajo, kdaj kaj pade z neba. Svetnik bi moral biti, da bi vzdržal, kar je obsojeno v propast! To je domovina za ljudi, ki se imenujejo Čiča; a Goranov spada v drug svet. Položil sem jih predse, da so se ponižno krivili in brez dela vzdigovali roke. Poznam vas, duše hlapčevske. Le tujec ima tukaj srečo in uspeh! Zato je boljše, da odidem s slavo“.

Peljal se je k Vraniču in mu prodal vse, kar je bil že nakupil, uredil je z inženirjem svoje reči in se odpeljal. Izginil je brez sledu naenkrat, kakor je bil prišel.

Po dolini pa je zašumelo, kajti konec je bilo veselemu življenju.

„Zmanjkalo je Goranovemu denarja in konec je vsega,“ so ugibali. „Fabrike ne bo in delali bomo tujcem.“

Ob vznožju gradu pa je začelo rasti novo zidovje. Po krčmah in gostilnah so modrovali o tem.

„Vedeli smo, kaj je Goranov,“ so govorili. „Same obljube, sami načrti! Ko je bil čas, je pobegnil iz strahu. Kdor nima denarja, ne zida tovaren. Poglejte, grajščak Mlinski pa bo naredil vse . . .“

V teh časih je prišel Poljanec na Cerovec. Ko je stopil na vrt, je tam srečal Liziko z inženirjem. Hodila sta med gredicami in se veselo pogovarjala. Poljanec je pozdravil in vprašal po Vraniču.

„V sobi je,“ je odgovorila Lizika. Njen obraz je bil resen in hitro se je obrnila k inženirju.

Odšel je v gradič in našel Vraniča v njegovi sobi pri delu. Pred njim so ležale mape, na polici pa so bile zložene knjige po redu. Veselo ga je pozdravil stari prijatelj.

„Bog! Kako se imaš?“

„Odhajam,“ je odgovoril Poljanec. Sedla sta.

„Zakaj je odšel Goranov?“ je vprašal Poljanec.

„No, naveličal se je delati in misliti. Tako delajo vsi ljudje, ki mislijo samo na profit. Šel

je zopet v svet igrat. Samo voziti se semintja, to ne nese.“

„In posestva?“

„Posestva sem kupil jaz. Ni manjkalo mnogo in Goranov bi bil prodal vse grajskemu. Edino ponos ga je mogel odvrniti od tega. In prav je storil, sicer bi bila vsa dolina v tujih rokah. Tudi, ko bi bili za nas rešili slap, bi ne bil ostal, kajti delo je šele v začetku in sedaj je treba delati. Jaz za svoje namene lahko izhajam tudi brez slapa; za Goranovega pa je bila ta stvar odločilna. No, in ti, prijatelj? Zakaj odhajaš?“

„Čas je. Študije kličejo v mesto in končno je skoraj boljše iti malo po svetu. Tu ni sedaj več dela.“

Vranič se je posmejal. „Hm, za tebe morda ne, a za nas čez glavo. In — ona?“

„Kdo, ona?“

„Emanuela?“

„Ona je nevesta, odšla je k svojemu ženinu. Pustimo to!“

„O, zakaj? Vsi so pravili, da bi bila zate zelo dobra partija, na katero imaš takorekoč že nekoliko pravice.“

„Kako to misliš?“

„No, najprej, kakor se sliši, si ji bil blizu po srcu, drugič pa si njej na ljubo pustil boj za slap.“

Poljanec je zarudel.

„Prvo ni res, za drugo pa mi je žal,“ je odgovoril nemirno.

„Čemu,“ se je smejal Vranič, „naprej, naprej! Bodi vendar nekoliko praktičen filozof!“

„Da, bilo bi dobro, a bilo bi prepozno.“

„Zakaj?“

„No, vedi vse! Mlinski je torej zmagal in zdi se mi, da sem bil jaz pri tem igrača, s katero se je igral; ona pa je bila, ki mu je vzela vso voljo. Zato je padlo tako. A ne obsojam je. Pisala mi je za slovo, da je „razum moral zmagati nad čustvom.“

„Ha, ha,“ se je zasmejal Vranič, „ti si to seveda verjel.“

„Ko bi jo ti poznal, bi vedel, da je Emanuela ženska, ki ne laže.“

„Verjamem. Ali, prijatelj, teoretskih filozofij se življenje ne boji. To si izprevidel sam. Ženski razum nad ženskim srcem! Tudi ti si tako govoril, ali je bilo pa res tako?“

„Žal, da ne.“

„In tu bo istotako. O, vidva, filozofa! Vaju že življenje nauči drugačnih teorij. Prijatelj, ona ne bo vzdržala! Imel sem priliko videti jo: torej, želim ti mnogo sreče.“

Poljanec ga je mirno poslušal. „Mogoče,“ je pridejal nazadnje. „Jaz ostanem pri svoji filozofiji.“

„Tudi prav, a ne pozabi, da si človek življenja in da je Emanuela tudi človek.“

Poljanec je odšel in našel Liziko v veži.

„Jaz odhajam gospodična,“ je rekel. „Ali se ločiva kot dobra prijatelja?“

„Kakor hočete,“ je odgovorila in odšla hitro v kuhinjo. „Srečno!“ — Tako je odšel . . .

* * *

Voz je stal naprežen pred vežo na cesti, in Roš je popravljaj konju komat, dekleta pa so znašale Poljančevo prtljago na voz. Teta Marena si je v veži brisala solze. Poljanec je pospravil zadnje svoje reči in se poslavljaj od nje.

„Sama bom, kot sem bila in bogve, kdaj se vrneš,“ je govorila.

„Mogoče kmalu,“ je rekel Poljanec. Še enkrat je stisnil dobri starki roko, poljubila ga je na čelo in voz je zadržal v noč.

Roš je takoj začel pogovor o konju in o vremenu ter o bližnji jeseni, a Poljanec ga ni poslušal. Spomnil se je, kako se je miren pripehljal domov prvič in zdaj odhaja nemirno v svet za srečo, ki je doma ni znal prijeti in obdržati zase. Vsi načrti, vsi naklepi so se razpršili, koristil ni niti sebi niti drugim.

„Drugi bodo rešili socialno-gospodarsko vprašanje, a meni je poslej reševati le še vprašanje sebe,“ je modroval.

Noč je ležala po dolenjskih gričih, po dolinah so se svetlikale lučice. Zagledal se je v tiho zemljo in mislil: „In zasvetilo se bo in bo zasijal nov čas, nov dan, sreča dela in spoznanja. In takrat bomo živeli . . . A nečesa sem se naučil vendarle! Dobil sem spoznanje, da naš čas ne potrebuje sanjačev in romantičnih vitezov, ampak ljudi dela in energije!“

PO BREZMEJNIH CILJIH.

Po brezmejnih ciljih	ali tema črna
srce je želelo,	dan je zagrnila,
k sreči vednomladi	srce umorila
v dalje hrepenelo —	davnih časov sila . . .

Adolf

V. LEO ARNDT: ZADUŠNICA.

BOSENSKI SELJAK
IZ ČAPLJINE.

V DOMOVINI LEPIH UMETNOSTI.

Popotni vtiski in utrinki. Zabeležil Olčev Igo.

VIII.

PINIJE IN PALME.

„Svet toli lep, a človek toli zloben . . .“

(Dalje).

Matilda Serao pravi v svoji prej omenjeni knjigi „Il ventre di Napoli“, da jo je v neki zagatni ulici Neapolja, spričo pregorostasne ondotne bede in nesnage napadel „delirio di fugire“, t. j. prevzel jo je tolik stud do gnusobe, da se ji je v glavi zvrtilo in da je morala pobegniti z dotičnega prizorišča. „Pobegniti sem morala“, nadaljuje vrla napoljska pisateljica, „da ne vidim in ne slišim več grozovitih prikazni ter da ne čutim najbridkejšega razočaranja v svojem napoletanskem srcu, sploh, da ne trpim neznanih tujih muk bednih ljudi, ki jih nihče ne tolaži; kajti ono ljudstvo živi in umira tam doli za hrbtom ponosnih palač, nepoznano, pozabljeno, prezirano, zaničevano!“ . . .

Takisto se je tudi mene polotil gnus, da sem moral ostaviti za nekaj časa Napolj: „la città dolente“. Bežal sem pred odurnimi vtiski poulične nesnažnosti iz mesta daleč tja venkaj

v okolico, v naročje dobrotljive matere prirode, proti zapadu, na vzvišeni Posilip, da se s telesnim naporom otresem duševnih bolesi.

Iz zaduhlih uličnih zakotij starega napoljskega mesta sem jo zavil doli na prostrano morsko obrežje, ki ji pravijo „Riviera di Chiaja“, šel sem mimo palmovitega parka „Villa Nazionale“, kjer sem krenil navkreber po strmem bregu, ki se dviga nad obmorsko cesto Mergellina vedno višje in višje. Ondu so na desno, pod sivopeščenim hribom z raznimi vdolbinami in predori nanizane ob njegovem vznožju vzgrajene hiše z balkoni in nastrešnimi terasami. Na levi strani pa se vrste zračne vile, prizidane ob robu ceste nad strmim vzdoljem z ličnimi paviljoni, pergoli in kamenitimi stebrišči, ki so opleteni z bujnim trsjem in raznoličnim eksotičnim rastlinjem in cvetličjem.

Od tam gori se odpira čarovit razgled po vsem napoljskem zalivu; — ni čudo torej, da so

se tu vtaborili vsakovrstni „penziji“, „ristoranti“ in „sanatoriji“ za resnične in domišljive bolnike, ki se vdajajo kar po cele dneve, tedne in mesece slastem napoljskega „dolce far niente“.

In zdolaj, pod navpično padajočimi stenami peščenega brda leži tikoma ob morju slikoviti oddelek skrajnega, zapadnega predmestja napoljskega: udobna Mergellina, zapletena v bujno drevje, trsje in grmičje, kakor kakšna zaklêta princesinja. Napoljski pesnik Sannazzaro imenuje ta kos iz nebes na zemljo padlega raja: „Il piccolo Paradiso“.

Tam je okoli dvajset zasebnih vil, mnogo javnih hotelov in penzionov, sanatorijev in letovišč, pravzaprav „zimovišč“ ter — last not least — množina gostilen, restaurantov in birarij z več ali manje poetičnimi naslovi: „Ristorante del figlio di Pietro“, „R. dello Scoglio delle Sirene“, „R. della bella Veduta“, „R. Scoglio di Frisis“, Bireria del piccolo Paradiso“, „Trattoria del piccolo Giardino“ itd.

Pred vsakim vhodom „sanatorijev“ je bilo nastavljenih dvoje, troje Siren v moški obleki, ki so me vabili s sladkim glasom na „piccola colazione“, na „un buon bicchiere del vino Chianti, vino di Frascati, di Vesuvio, di Salerno“. In pri tem so se ti sirenski vabilci posluževali, kakor Goethejev „Erlkönig“, drastičnega sredstva: „und bis du nicht willig, so brauch' ich Gewalt“, t. j. lovili so me, kakor Putifarka egiptovskega Jožefa, za rokave in za škrice. No, meni tisti trenotek ni bilo ne do jela, ne do pila, še manje pa do vsiljive človeške družbe. Verrò ritornardo!¹⁾ sem tolažil kričave klicarje ter hitel gori na solnčni vrhunec Posilipa.

Utrujen sem ondi sedel pod skupino dveh visokodebelnih pinij, katerih košatovejni kroni sta se razprostirali nad menoj kakor rastlinska simbola dimovega oblaka nad Vezuvom. Tu zdolaj pred menoj je ležala razgrnjena v vsi božanski krasoti in to v naravni svoji velikosti — divna Sirena: Partenopa, opevana: „Napoli, la bella“,²⁾ naslanjaje se, kakor okamenela gigantna boginja z razprostrtimi rokami in z mramorno krono na glavi na prisojno brdo, ki ji je mehek, zelenobaržunast naslonjač, dočim si svoje bele noge greje ob pepelnatem kaminu bajne Hefajstove kovačnice. Zdajci sem se spomnil, da sem to čarovito pokrajinsko sliko videl že v tisočeri posnetkih tekom svojega življenja! In s tem spominom so mi oživele vse mladostne sanje, domišljije in želje po lepi Italiji, zlasti po tolikanj

proslavljenem Neapolju, ki sem jih nosil vsa dolga leta v svoji duši. Živo mi je stopil pred duševni pogled že davno pozabljen prizor tam doli v našem veselem Ljutomeru, kjer so neki poletni večer potujoči italijanski „pifferari“¹⁾ prepevali melodijozne narodne neapoljske pesmi. Ko je mlad Neapolitanec naposled zapel svetovnoznano barkarolo „Santa Lucia“:

„Mare si placido, vento si caro,
Scordar fa i triboli al marinaio . . .
Venite all' agile barchetta mia!
Santa Lucia! Santa Lucia!“

prevzel me je buren vihar hrepenenja po Italiji, da sem moral zbežati iz dvorane na vrt, kjer sem se bridko razjokal.

Zdaj po tolikih letih, v sivi starosti se mi je izpolnila najgorkejša želja, da sem gledal na lastne oči tolikanj opevano lepoto očarljive Sirene tirenskega morja. Dospel sem torej na drugo postajo svetovnih romarjev v troje najlepših mest na zemlji, ki so po izreku Aleksandra Humboldta naslednja: Carigrad, Napolj in Solnograd . . .

Kakor je vse moje življenje tragikomična šaloigra paradoksnih slučajev, ki ne poznajo ne logike, ne doslednosti, tako sem zašel pred dvema letoma nekako nehotoma, slučajno v zadnje izmed najlepših svetovnih mest, v Solnograd. Sledil sem sugestiji svojega ondu živečega brata, ki mi je tolikanj hvalil ta — „nemški Rim“, da sem končno, na Veliki četrtek 1. 1904. res stal pred veličastnim solnograškim domom. In ko sem lani o Binkoštih drugič in sicer preko Monakovega priromal v podnožje visokega Solnograda, se mi pač niti sanjalo ni, da bom štiri mesece pozneje sedel že tu gori na — Posilipu, nasproti dvoglavi piramidi sivo-pepelnatega Vezuva, nad čegar temenom se razprostira širokostrešna pinija črnega dima. Vsekakor pa mi je pogled na Solnograd, čegar hiše z nizkimi strehami so sezidane v italijanskem slogu ter je njegova stolna cerkev zgrajena po vzorcu bazilike sv. Petra v Rimu, razpalil iznova iskro hrepenenja po Italiji, česar sem se zavedel šele zdaj tu v Napolju . . .

Palmo prvenstva glede obsežja in veličja izmed navedenih troje mest pripisujejo Carigradu. Kar se pa dostaje lege in pokrajinske lepote tega ali onega mesta izmed omenjene trojice, more določiti prvo darilo le oni, ki je videl vsa tri mesta na svoje oči, dasi je tudi tukaj odločilna osobna — subjektivna simpatija. „Bello è quello, che piace“.²⁾

¹⁾ Pridem nazajgrede.

²⁾ V italijanščini so imena malodane vseh mest ženskega, imena rek pa moškega spola.

¹⁾ Piskači na gajde.

²⁾ Lepo je kar ugaja!

Nemški pesnik Viljem Waiblinger, ki je preživel v južni Italiji tri leta in počiva že od leta 1830. na protestantskem pokopališču v Rimu, v obližju Cestijeve piramide in sicer med gomilama tajnostnega pesnika Shelleya in Goethejevega sina Avgusta — ta navdušeni opevalec Italije poje v neki ôdi do svojega prijatelja Eseja „Der Städte Raffael ist Neapel . . . !“

S temi besedami je hotel pesnik najbrže povedati, da je Napolj med mesti to, kar je Raffael med slikarji: kakor se poslednji odlikuje po svojem jasnem koloritu in lahkoživem temperamentu ter božanskem ravnotežju svoje duše, takisto je tudi Napolj po svojem zemeljskem položaju, po milem svojem podnebjju in po slikovitosti pokrajine, kakor tudi po olimpski brezbriznosti svojega prebivalstva — izvoljeni ljubljeneec vseh bogov, ki so ga obsipali s preobilnim blagoslovom svojih darov.

„Neapel ist ein Paradies!“ je vzkliknil Goethe za časa svojega bivanja v ondotni okolici in jaz, nepoklicani naslednik njegovih potov po Italiji, mu moram v tem pritrditi s polno dušo:

Da! Okolica napoljskega mesta je diven zemeljski raj!

Kakor daleč sega pogled tja po morskem obrežju proti severozapadu, do Baje in tu po ravnini tja okoli preko Caserte ter za Napoljem proti vzhodu navzdol do podvznožja in še visoko navzgor na ledja ognjevitiga Vezuva —: po vsem nepreglednem okrožju valovito gori in doli se dvigajoče Kampanje se razgrinja bujno zeleneči vrt, ki ga preprezajo široko razpletene mreže vinorodnih gor. Smelo po koncu iznad zelenega rastlinskega valovja se vzpenjajo v sinji zrak, kakor jamborji, sivozelenkaste jagredi, ob katerih se vijejo košati venci trsovih brajd. Vmes pa so razpete zelenosvilnate preproge dolgih, nedoglednih njiv s širokimi ogoni, po katerih zoreva in to po dva, po trikrat na leto vsakovrstno južno silje: rž, pšenica, koruza, sirek, lan itd. Po brazdah in njivnih grivah so nasajene dolge ride južnosadnega drevja: oljke, mandljevci, smokve, breskve, črešnje, potem citrone in naranče ter cela vrsta drugega eksotičnega ovočja, da ne govorim o nepregledni množini pritličnih poljskih in povrtnih pridelkov, o sočivju, o bučah, melonah, kumarah, peveronih in neizogibnih laških „pomi d' oro“, brez katerih si pristen Italijan ne more predstavljati nobenega jedila.

Vsa ta stoterovrstna „Grazia di Dio“ ¹⁾ — kakor imenujejo Italijani sadje, grozdje, sploh

¹⁾ Dar božji.

vse poljske pridelke, — raste tukaj v toli bohotnem izobilju, kakor menda svoje dni v svetopisemski „obljubljeni deželi“. Nenavadno visoko je tu zlasti trsje, čegar daleč vsaksebi razčlenjene panoge so napeljane na vse kraje: po drevju navzgor in zdolaj okrog po umetno sestavljenih latnikih. Tu visi pred trgatvijo velikansko grozdje, kakoršnega nisem videl še nikjer v naših goricah. Hodeč med brajdami na Posilipu se mi je zdelo, da sem prišel v hmeljeve nasade tam okoli Žalca v divni naši Savinski dolini. —

Tu je zagrmel poldanski strel spodaj v napoljskem pristanu, ki me je opomnil na vrnitev v mesto. Hitel se po strmem obronku gori na cesto, kjer je končna postaja tramvajske proge: Posilipo Spirito-Santo. Ker pa mi je električni skratelj odrčal uprav pred nosom, sem moral počakati na drugega, ki pride šele čez dvajset minut. V tem sem se zatekel onostran ceste, v „Trattorio Rossignuolo“. ¹⁾ Sel sem pred hišo v senco trsovitega šatorja, ki je raztezal svoja krila med tremi visokimi palmami, katerih vejepahljače so bile ubrane, kakor umetniški proizvedeni kapitélji strebrov v veličastne krone.

V nasprotju vsiljivim „Camerijerjem“ prej omenjenih ristorantev doli ob morju ni bilo tu o kakšnem postrežniku ne duha, ne sluha, torej sem sedel mirno in brez vsakoršne nadlege ondu dober četrt ure. In premišljal sem, kako je vendar to, da je „svet toli lep, a človek toli zloben?“ Primerjal sem rajsko lepoto blagoslovljene okolice mesta Napolja z infernalsko bedo in gnusobo revnega njegovega prebivalstva in nehote sem vzkliknil z našim Levstikom na glas:

„ . . . v pozemskih taci nebesih,
ki vredne so dane biti
seráfom v dom in svetnikom“ —:

odkod tolika mizêrija?!

Tu je pritekel pritlikav, debeluhast možicelj z obritim obrazom, pristen „Figaro“, ter me vprašal ves preplašen: „Signore! Chiamava? Che cosa desidera?“ ²⁾

„Ma no!“ ga potolažim.

Ali postrežljivi duh se ni dal kar tako v kozji rog ugnati. „Comanda qualche rinfrescamento? Un bicchiere di buono vino?“ ³⁾

Ko sem mu zahvalil, češ, da se moram odpeljati s tramvajem, me je zavrnil postrežnik porogljivo-pomilovalno: „Non sarà niente per sta volta, Signore! Ecco! Il tram è già passato!“ ⁴⁾

¹⁾ Slavec.

²⁾ Gospod! Ste klicali? Kaj želite?

³⁾ Zahtevate kakšno okrepčilo? Čašo dobrega vina?

⁴⁾ Ne bo nič to pot, gospod! Glejte! Tramvaj je že odšel!

„LACRIMAE CHRISTI“.

„In vino veritas“.

Ker je električni voz, ki sem ga bil med zadržljivim najinim pogovorom prezrl, že lezel po strmem brdu navzdol proti mestu, sem se udal svoji usodi.

„Torej: Kaj imate dobrega?“ sem vprašal resignirano lokavega zapeljivca, stopivši ž njim v pritlični salon.

Tu bi zdaj morali videti, kako je móžek oživel! Kakor pristen sevilski brivec je skakal iz salona v kuhinjo, iz kuhinje na vrt in zopet nazaj ter je sklical kar ves zbor postrežnih duhov predme: gospodarja, gospodinjo, kuharico, dve, tri dekile in naposled še kuštravega „piccola“. Pravi pravcati: „Figaro quà, Figaro là!“

„Ecco! Questo signor desidera pranzare“ je vzkliknil zmagoglasno.

„Ma no!“ sem ugovarjal. „Čašico vina mi dajte!“

„Desidera Spaghetti col sugo di pomi d' oro? Riso con formaggio parmesano? O qualche altre pasto“. Poi un rosto di vitello? Oppure bistécche? . . .“

„Per amor di Dio! Quanta roba?“ sem posegel vmes ter se obrnil do „padrone“, naročivši navadno preprosto kosilce.

Ali zdaj sem šele prišel z dežja pod kap! „Padrona“ je poklicala kuharico „Mariángelo“, ki se je postavila v pozituro ter mi začela naštevati dolgo litanijo makaronov in to kar v alfabetičnem redu. „Sior! Camanda: alabarde, alfabetti, bavarini, bavettini, bigoli, buccoletti, elettrici, fidelini, nastri, occhietti, paternostri, penotti, peverini, pignoletti, puntolini, rizzetti, rombi, quadri, semette, stellette, stelletine, subiotti, tempestine, verette . . .“

„Ma basta, basta! Io non me intendo! Fate, quello che volete!“¹⁾ sem ji ustavil tok govora, spomnivši se, da smo v obljubljeni deželi makaronov.

Tu je pošepetal gostilničar svoji ženi na uho nekoliko besed v neapoljskem narečju, čemur je žena prikimala rekše k meni:

„Signore! Sarete servito!“²⁾ in je odšla s kuharico in z deklami v svoj kuhinjski atelier. Padron pak je naročil natakarku:

^{*)} Želite spaghetti s sokom? Telečjo pečenko? Ali beefsteak?

¹⁾ Dosti! Dosti! Jaz se ne izpoznam! Naredite, kar hočete!

²⁾ Gospod! Bodete postreženi!

„Gaëtannuccio! Servite al Signor fratanto qualche rinfrescamento!“¹⁾ ter se je napolnil na vrt. Bil sem torej prepuščen postrežljivemu Kajetančku, ki me je obsipal s celo vrsto vinskih imén.

„La camanda Vino di Cipro, Malaga, Marsala, o forse un bicchierino di — Lacrimae Christi?“

„Lacrimae Christi?“, ga uprašam začuden. „Jih imate li pristne?“

„Genuinissime!“²⁾ je kriknil moj „Figaro“ ter položil desnico na srce.

„Dajte mi torej un bischierino di Cipro! „Kristusove solze“ poskusim po kosilu!“

„Va bene! Benone! Benissimo!“ je potrdil moje naročilo ter mi postregel z zlatorujnim ciperskim vinom. Seveda ni ostalo pri eni sami čašici.

„Ancora na bicchierino!“, tako je šlo naprej in kakor bi trenil, je stala pred menoj visoka, vitka, črnolasa ristoratorjeva hči ter me povabila „A tavola!“ v postransko obiteljsko sobo v pritličju.

Ondu je bila miza pogrnjena za šest oseb. Restavratêr, opazivši mojo zadrego, me povabi na svojo desno stran, da obedujem z njimi „èn familie“. Obenem mi predstavi svojo soprogo Clementino in tri hčeri: Raffaélino, Lucielo in Nannino“.

Videvši, da lomim za silo italijanščino, je postala vsa obitelj precej zaupljiva in tekom obeda se je razvila med nami kaj živahna konverzacija. Zlasti hčere so me naskakovale z raznovrstnimi vprašanji: kje da sem pravzaprav (precisamente) domá? Kakó se živi pri nas? Če sem oženjen in če imam kaj otrok,? i t. d.

Ko sem povedal, da bivam v Ljubljani, me je pogledal padron začuden: „In Lubiana — dove fù il terremoto, dieci anni fà?“³⁾

Seveda sem jim moral nato popisati naš nesrečonosni potres l. 1895., pri čemur so se čudili, da nismo vsi pobegnili ter da še sploh kdo biva v podrtinah porušenega mesta.

„Zakaj naj bi bili pobegnili?“ sem jih vprašal presenečen: „Mari bežite Vi, kadar začne razgrajati vaš Vezuv? No dà! V cerkve se nismo zatekali, kakor vaši Vezuvljani, pač pa smo bežali na ulice, na javne trge in iz mesta venkaj v okolico, na prosto polje.“ In ko sem jim povedal, da je zdaj — po preteku enega desetletja — naše mesto docela popravljeno in malodane vse nanovo sezidano, o podrtinah pa da

¹⁾ Postrezite gospodu v tem s kakšnim okrepčilom!

²⁾ Najpristnejše!

³⁾ V Ljubljani — kjer je bil potres pred desetimi leti?

e v Ljubljani kaj malo sledi več, so me strmé poslušali naivni ljudje, ki razun gospodarja niso bili še nikoli deset kilometrov zunaj Napolja.

„Pridite v naše kraje, da vidite, kakó se tam živi!“ sem jih pozival, pripivaje jim z žarnim posilipskim vinom „nostranom“.

„Ma c'è neve in quei luoghi?“¹⁾ me je prestrigla najradovednejša hčerka Anica.

„E cosà fà la neve?“²⁾ sem se začudil. „Vi tu v svojem „zemeljskem raj“, v teh mrzlih kamenitih bivališčih brez pečij prebijete pozimi več mraza, nego mi tam gori po naših zasneženih hribih!“ sem pristavil ter jim podal kratek popis o našem zimskem življenju, o naših zabavah ob vožnji na sanéh in na ledenih drsališčih, kjer se prirejajo vsakovrstni plesi podnevi in ponoči ob električni razsvetljavi.

„Uh! Madona! Che fredò!“³⁾ je vztreptala Raffaëlina, gledaje v duhu naša naledna plesišča.

To priliko je porabil naš restavrator, naročivši svojemu Ganymedu „Carlucciju“,⁴⁾ da prinese steklenico „Falernca“, ki je zrastel nekje tam gori pri razvalinah Stare Capue. Ko se je rdeča tekočina klasičnega vina žarila v vitkih čašah, je vstal gospodar ter mi napil v blagozvočni napolitanščini: „A la salute del nostro benvenuto, carissimo ospite Ignazio!“⁵⁾ čemur so pritrdile ženske z žvenkljajočimi kozarčki. Nato pa so vstale in odšle: dekleta na vrt po grozdje, žena pa v kuhinjo pripravljat obligatno črno kavo, ki je Italijanu dostojen zaključek vsake pojedine.

Ko sva bila z gospodarjem-restavratorjem samá, sem uprizoril takozvan „interview“ gledé socijalnih razmer v Napolju:

„Kakó to, gospod restavrator, da je spričo tolikega izobilja poljskih pridelkov po vsi okoliški Kampanji v mestu Napolju tolika revščina in beda?“ sem ga vprašal kar naravnost brez vsakršnega uvoda.

„Ciò! Questo è del tutto semplice e naturale!“⁶⁾ je odgovoril, kakor bi bil pripravljen na takšno vprašanje. „Oglejte si mesto in njega obsežje, ki meri jedva 18 km. na okrog, in v tem razmeroma tesnem okviru vam živi okolo 600.000 duš, katerih telesa je treba nasititi sleherni dan. Da je to vsaj deloma mogoče, zahvaliti se imamo izredno milemu našemu podnebjju, ki potrebuje

za človeški organizem mnogo manje živila, negoli vaš mrzli, severni klima.“

Naš Napolitanec se zadovolji na dan s periščem svojih makaronov, zabeljenih s sokom neizogibnih „pomi d'oro?“ Seveda, ta prirodina dobrotljivost pospešuje ponajveč njegovo národno svojstvo: „Il dolce far niente!“ Kadar je naš lazzaron sit in se je udal svoji popoldanski „siesti“, ne spravite ga po koncu ne zlepa, ne zgrda. „Oggi ho già pranzato!“¹⁾ se Vam odreže, omahnivši na kamenito svoje ležišče.“

„Ali ob čem vendar živé ti ljudjé, ki kakor ptice pod nebom ne séjejo in ne žanjejo? Jaz menim namreč preprosto ljudstvo!“ sem nadaljeval svoje intervjuvanje.

„No, to vam je različno! Nekateri so rokodolci, obrtniki, trgovci „al minuto“, drugi so ribiči, barkarioli, mešetarji, ciceroni, prodajalci vsakovrstnega blaga, jedil in pijač, — a proposito: la bevi, la bevi!“²⁾ me je silil pri imenovanju pivnih tekočin, potem pa govoril nekako bolj skrivnostno-intimno: „Več ali manje pa čakamo mi Napolitanci, kakor obče vsi Italijani od Vidma do Palerma, na — tujce! Promet s posetniki naše lepe domovine in njenih umetniških zakladov, ki prihajajo k nam iz vseh delov svetá, — to je naše polje, kjer sejemo in žanjemo svoje najpoglavitnejše pridelke! „Ella mi comprende?“³⁾

Perfettamente!“⁴⁾ sem mu pritrdil s kozarcem, potem ga izpraševal še nadalje. „Prosim, povejte mi: jeli res, da je v Neapolju okoli stotisoč ljudi brez strehe.“

„Purtroppo!“⁵⁾ je vzdihnil mož vidno užaloščen.

„Zakaj pa jim vendar občinska uprava ne priskrbi potrebnih stanovanj?“

„Ha, ha, ha! Amministrazione comunale? Mi fà proprio ridere! Ondu so vam zgolj „mangioni“,⁶⁾ ki živé na stroške vsega mesta! Saj so zidali neke hiše za ljudstvo, zdaj pa stanujejo sami v njih. Sploh skrbi gospôda le zá se! Vzgradili so n. pr. tisto Galerijo Umberto I., ki je stala 22 milijonov lir, samo da se ponašajo: „kupola naše galerije je za 6.70 m višja in za 21½ metra širja, kakor ona v Milanu.“ Ali kaj ima ljudstvo od tega?“

„Kaj pa — država?“

¹⁾ Pa je sneg v onih krajih?

²⁾ Kaj pa škoduje sneg?

³⁾ Uh! Mati božja! Kakšen mraz!

⁴⁾ Carluccio je bilo imé „piccolo“.

⁵⁾ Na zdravje našega dobrodošlega, najdražjega (Italijan ljubi superlativ) gosta . . .

⁶⁾ Hm! To je povsem enostavno in naravno!

¹⁾ Danes sem že kósil

²⁾ Toda: pijte, pijte!

³⁾ Saj me razumete?

⁴⁾ Popolnoma!

⁵⁾ Žalibog!

⁶⁾ Požeruhi.

„Eh! Italia è bella, ma povera!“ Italia farà da sè! so se bahali naši državni preporodniki. „Si, si: da sè, con ajuto degli — altri!“¹⁾ je mrmral mož nekamo sam zase.

„Država, država!“ me je persifliral potem. „Ona mora skrbeti za svoje vojake, mora nakupovati puške, topove ter graditi bojne oklopnice in trdnjave. Država nam bo kaj dala? Naopak! Veste-li, koliko zvabi iz žepa revnemu ljudstvu na teden n. pr. z „Malo loterijo?“ Nič manje, kakor 1½ do 2 milijona lir po vsi Italiji! In te plačajo pač večinoma taki ljudje, ki živé tako-rekoč iz roke v usta.“

„In oni, ki oznanjajo bednikom in nadložnikom blagovestje ljubezni in usmiljenja?“

„Oh, La prego! „Non ragionam' di lor'; guarda e passa!“²⁾

In kakor bi se bil pri tem citatu spomnil Dantejevega Mentorja, me je vprašal nenadejano:

„Je-li ste posetili — Vergilijev grob?“

„Ne! Ne utegnem! Prihodnjič! Pa kaj torej je ni pomoči vsej tej bedi?“ sem poizvedoval nadalje sočutno.

„Pomoči, pomoči!“ je ponavljal otožni mož ironiški, potem pa me je prijel za roko ter me vedel iz sobe pred hišo. „Ecco — il benedetto nostro ajutatore!“³⁾ je vzkliknil, kazaje na — Vezuv, nad čegar sivo glavo se je valil črn oblak dima pod sinji nebesni svod . . .

„Danes, ali jutri, po nekaterih mesecih, ali pa šele čez nekaj let“, je govoril starec z nekakšnim proroškim zanosom, „se bode vzbudil v svojih podzemeljskih globočinah pravečni kovač Hefajst ter bo začel tolči in razbijati z mogočnim svojim kladivom po nakovalu, da bodo iskre žareče lave in žlindre prasketale in švigale skozi tajnostni dimnik visoko v zrak ter zasule vso našo pregrešno Sodomo in Gomoro . . . Si, Signore! To nam bode edina rešitev, da se namreč zasuje in zaduši vsa ta peklenska zalega goljufov sleparjev, tatov in razbojnikov ter ostudnih vlačug in vseh zločincev!“

Na moje začudenje, da on kot Napolitanec govori takó, je zamahnil zaničljivo z roko, ter rekel: „Sem prebil preveč nezgod tam doli v tistem ostudnem gnezdu! Zato sem se umaknil sem gori!“

Mož, ki kakor Italijani navadno ne pije vina, se ga je bil malce nalezal in to ga je spra-

vilo po koncu. „In vino veritas!“ sem dejal ter izkušal pomiriti mu razburjene vinske duhove. Da bi ga spravil na drug tir misli, sem ga vprašal: „Ali je res, da so Napolitanci toli pobožni, kakor se čita o njih često po časopisih?“ Toda to je bilo šele olje v ogenj!

„Kaj, pobožni?“ je zakričal. „Hinavci, farizeji, babjeverci so! Kadar se jim dobro godi, ne poznajo — ne bodi grdo rečeno! — ne Bogá, ne hudiča! Ko pa jim začne teči voda v grlo, pa kričé in kličejo na pomoč Boga očeta, sina in sv. duha, „Madono e tutti Santi!“

„Kaj pa tisti Vaš mestni zaščitnik — San Genaro? Ali ga v resnici začno zmerjati in psovati, ako jim dolgo ne ugodí s čudežem, t. j. z raztopljenjem svoje krvi?“

„Pa še kakó ga zmerjajo in obsipavajo z raznovrstnimi grdimi priimki! San Génaro! Fà miracolo! Viso giallo! Birbante!“ — takó mu prigovarjajo. „Saj veste, da imá Italijan na jeziku hkrati molitev in — kletev.“

„Odkod vendar tolika posurovelost!“

„Thò! Cosa la vuole? Mancanza delle — scuole!“¹⁾ Hočete-li verjeti, da jih je v Napolju med preprostim ljudstvom od sto jedva pet, ki znajo čitati in pisati? Le poizkusite n. pr. naročiti izvoščku, naj vas popelje v to ali ono ulico, pred hišo s številko toliko in toliko, in mož vam bo odgovoril: „Sior! La guardi solo! Io non conosco i numeri!“²⁾

„Povero popolo!“ sem vzdihnil ves razočaran ter poklical natakárja, da plačam. In naš „Figaro“ Gaetanuccio je pristopical z vitko steklenico: „Ecco, Signore, le desiderate „Lacrimae Christi!“

Natočivši tiste cekinaste tekočine z Vezuva v dve širokokrajni kristalni skudelici, ju je postavil samosvestno pred naju s „padronom“, s katerim sva trčila, da je zazvenelo po vsem pritličju.

Prihitela je „Signora padrona“ in „Signorine“ hčerke, na kar smo trčili še enkrat vsi skupaj: „A la salute — oggi un' anno!“³⁾

V tem je pridrdral električni tramvaj, jaz sem skočil v voz, restavraterjeva obitelj pa je klicala za menoj: „Buon viaggio e felice ritorno!“

¹⁾ Italija je lepa, a revna. Italija si bo pomagala sama! Da, da: sama s pomočjo — drugih!

²⁾ Oh, prosim Vas! „Ne govoriva o njih; glej in pojdi!“ Dante (Divina Comedia.)

³⁾ Glejte ga — blaženega našega pomočnika!

¹⁾ Kaj hočete? Pomanjkanje šol!

²⁾ Gospod! Pazite sami! Jaz ne poznam številke!

³⁾ Na zdravje k letu! (Lahi ne pijejo na mnogo let hkrati, temveč ponavljajo zdravico vsako leto posebej.)

... Sugestivni razgovor s posilipskim restavratorem mi je užalil vse daljnje bivanje v Napolju. Vrh tega pa je nastalo grdo jesensko vreme: dež in veter, ki je zadrževal vsakoršen promet po kopnem in po morju, takó, da še parniki niso mogli na vsakdanje izlete v Sorrent in Capri...

Zjutraj na vse zgodaj, ob štirih, polpetih vam priženejo iz okolice v mesto od vseh strani kar cele črede kôz in krav s teleti, katerih vsaka ima po dvoje, troje zvončkov na vratu. Te debelevimenate živali molzejo kar na ulici, pri čemur nastane malone pred sleherno hišo strasten prepir med prodajalci in kupci mleka. Tu vam padajo toli debele in kosmate psovke in kletve, da se človek kar čudi gibčnosti, bogatosti in mnogovrstnosti italijanskega jezika, v čemur se odlikuje posebno pevajoče napoljsko narečje.

Pridete-li potem na ulico, naskočijo vas takoj ob hôtelovih vratih razni „sensali“, mešetarji, ki vam ponujajo „elegantissime sediole, vetture, carrozzelle za „gitte di piacere“ (zabavne izlete).

In ko se odkrižate teh sitnežev, napadajo vas zopet na vseh voglih in trgih nadležni izvoščki samci, vsiljevaje vam svoj voz s povzdignjenim palcem.

Kar se tiče neizogibnih — beračev po poklicu in to možkega in ženskega spola, teh je pa toliko po vsem Napolju, da ne morete v nobeno hišo, v nobeno javno palačo, v noben muzej, v nobeno cerkev, kaj v cerkev! — na sredi najpobožnejše molitve ali zamaknenosti v kakšen umotvor vam zazvení na uho žalostni refrén vseobčne italijanske pesmi:

„Prego, un soldo!“

* * *

„Vedi Napoli, poi muori!“ velevali znani napoljski izrek. No, mene so tisti večer, ko sem se poslavljajal od predražestne Sirene Partenope, obhajale takisto mračne slutnje, da sem vzkliknil tudi jaz z našim Aškercem:

„O bella Napoli — addio!“

. moram se ločiti . . .

Otožno moje je srcé“ . . .

Ko pa sem se pozneje, ponoči ozrl še poslednjikrat na žareče teme napoljskega vulkana, me je prešinila nova nádeja in zaklical sem iz vagona:

Buona notte, Vesuvio! A rivederci!

COURBETE: VIHAR NA MORJU.

SAŠA LOKAR.

Novela. — Spisal Vladimir Levstik.

I.

Državnega pravdnika dr. Lokarja in inženirja Pajka so hvalili kot zvesta prijatelja izza mladih let.

Doktor Lokar nikdar ni dvomil, da je res vse že zaceljeno in zastarelo, kar je utonilo v svinčenosivem mraku bivših dni, saj je njegov prijatelj tako očitvidno kazal, da ne misli več nazaj in da mu ni do spominov.

Človek si rad predstavlja kot neresnično in neverjetno vse, na kar ga je misliti strah; zavezuje se, da ni kače v senu, kamor se je zleknil s poletno lenobo. Toda ta vera je presejana z drhtljaji nezavednih slutenj, kakor s puščicami, izstreljenimi od kdovekod.

Inženir Pajek ni bil tako pozabljiv. Mislil je še na tisti čas, ko je ležala preproga pred vrati postrani, ko se je pred dvaindvajsetimi leti povrnil s potovanja in je hitel mladi ženi v naročje.

Bili so trenotki, ko se je nasmehnil samemu sebi, ako se je zavedel te svoje neizmerno velike ljubezni. Bila je izmed čustev, ki jih ni mogoče razumeti s svojim majhnim razumom; uda se človek vanje, da plavajo nad njim, kot plavajo nad nami božanstva, odeta s škrlatnozlatimi oblaki in predejo niti naše usode.

Ni se mogel ubraniti pobožnosti, kadar je sedel pred njo, zibajočo se na naslonjaču, narahlo iztegajočo cvetoče vitke ude, odete v modro domačo obleko, da se je videla bela, pod brado rahlobronasto zasenčena polt vratu, in ozke, drobnoprste roke, do komolcev gole in objete z zlatimi zapestnicami, ako ji je zrl na belo čelo, na visoke obrvi, na oči, okrog katerih so ji igrali zlatorožnati odsevi, na njena stroga usta, ki so hip za hipom tajinstveno vzdrhtevala, kažoča v redkih usmevih zobke, podobne hruškinemu cvetju in rožnata dlesna nad njimi in ako je zakopal poglede v modre sence njenih črnočnih las, ki so bili kakor skrivnosten venec višnjevega mraku!

Poln hrepenenja se je tistikrat povrnil s potovanja. Slamnica je ležala po strani in vrata so bila na ozko špranjo odprta; bržkone je bila kuharica pri hišniku. Tiho je Pajek prestopil prag. V pred-sobi je stal rezljani obešalnik iz rjavega lesa; svetlosiv površnik in črn klobuk s širokimi kraji sta visela na njem,

„Čegav neki utegne biti?“ je prišlo inženirju na um in neznano želó mu je presunilo

dušo. Sam sebi se je nasmehnil, zakaj spomnil se je takoj, da je to suknja in klobuk prijatelja Lokarja, ki je bil tačas šele avskultant in nepogrešljiva zvezda na parketu. A vendar je široko odprli oči in razklenile so se mu ustnice od drvenečega začudenja, zakaj je njegova roka sama od sebe tako tiho in previdno obrnila kljuko na drugih vratih, da je le počasi rastla svetla špranja, v katero je sijalo solnce poznega aprila in kako da so bile tako tatinskooprezne njegove stopinje, ki so ga v dolgi, bolestnotežki minuti prinesle do spalnice.

Tam se je sklonil h ključavnici in prisluhnil; spačil se mu je obraz in hropeč so se mu dvignile prsi. Trenotek kasneje je stal pred svojo ženo in prijateljem Lokarjem. Mrak se mu je vrtel pred očmi in njegovi prsti so krčevito grabili po zraku. Hipoma mu je šinilo nekaj po glavi; nehote, z otroško naivnim smehom se je obrnil, zasukal ključ in ga vtaknil v žep. Nato je stopil naprej, prijel se z rokami za suknjo in — temnordečega obraza, zaman premikaje jezik, da bi izpregovoril, je obstal pred njima. Kaj je jeceljal avskultant, ni slišal; njegova ušesa niso razločila niti tega, kar je ihtela Vera, ki se je vila pred njim na kolenih, polublazna od groze položaja in od hipne, bliskovitosilne zavesti svoje sramote.

V njem so vrvele misli, kakor vihar, in se borile z voljo, ki je hotela tudi danes zmagati in krotiti, s tisto voljo, katera jeklena moč je bila njegov največji ponos. Brez konca so tekale minute.

Naposled se je zavedel položaja; zavedel se je, da je greh Vere greh premalo ljubljene ženske, ki ji daje prirojena kri ravnolotiko pravic, kolikor ima prirojenih dolžnosti. Ta greh bi ji bil pač morda prihranil, če bi se bil sinoči odpeljal domov, mesto da se je v glavnem mestu do jutra zabaval z veselim dekletom. Njen greh je bil greh, katerega ne odpustiti bi bilo krivica. Lica so mu drgetala in tresle so se mu roke; a vendar je dvignil ženo s tal in jo stisnil nase. Nje pa je bilo zgolj krčevito bolestno ihtenje človeka, ki je oblatil vse, kar mu je bilo svetega na svetu.

„Ne poljublaj me, Ivan, ne poljublaj me! Proč, proč! Pusti me, raje pljuni mi v obraz! O mene je sram, sram, sram . . .“

In z rokami si je zakrila obraz. Rahlo, dvakrat zaporedoma so se dotaknile inženirjeve ustnice njenega čela. Njeni udje so trepetali in mraz ji je bežal po životu. Previdno, kakor bolno dete, jo je nesel Pajek na divan, kajti sama bi ne zmogla niti koraka . . .

Njegovo čelo je bilo blede in rosno in ustnice stisnjene, brez krvi. Lokar je trepetal in se oprijemal postelje, da je ječala ob drhtljajih njegove dlani.

„Lopov! Poklekni pred njo!“ je prišlo čez inženirjeva usta s tako besno tihoto, da so Lokarju zašklepetale čeljusti.

Vendar pa se mu je bil že v toliko povrnil pogum, da ni ubogal; celo desnico je iztegnil, da bi iztrgal Pajku samokres. Ta pa je trenil z levico, prijel ga za tilnik in ga pritisnil s koleno in glavo na kosmato črno kožo, ki je ležala pred divanom in na katero so visele drobne noge gospe Vere.

Ona je stiskala lice v kot pri steni in smrtno-bridko ihtela. To je bil edini glas v sobi, razen tikanja bronaste ure. Cev samokresa se je z gnusnim hladom dotaknila avskultantove glave tik za ušesom.

„Poljubi tla pred njo!“

In škripaje z zobmi je pritisnil Lokar glavo na mehko dlako in jo poljubil. Pred njegovimi očmi sta trepetala drobna končica njenih stopal.

„Tako! Blagor ti, da si me ubogal!“ je dejal Pajek; zastudilo se mu je krvi bojazljivca in spravil je samokres. Njegovo lice je preprezal tisti mrtvaški mir, ki zavladava v nas, kadar se vidimo v zrcalu tuje duše umazane in strahopetne. Spomnil se je bil pijanega berača, ki je stal sredi krčme, pljuval okrog sebe in kričal:

„Psi hočete biti? Psi? Fej vas bodi, ljudje ste! Fej!“

Pajek je nadaljeval z izpraznjenim glasom:

„Kdor odpusti drugemu dve podlosti, lahko dovoli samemu sebi tretjo! . . . Prijateljček Lokar, preveč sva moža, da bi se spotikala nad lapalijami. Potreben sem miru, in morda tudi ti. Pojdi brž, da si prej ne premislim!“

Prijel je Lokarja za roko in ga potisnil pred seboj v drugo sobo.

Dasiravno se je Lokar še tako živo spominjal baš prežitih trenutkov, da so se škrlatne in zelene lise v brezobraznem plesu vrtile pred njegovimi očmi, vendar se je razveselil veselega solnca, ki se je vsipalo skozi šipe preko svetlih tal in sočnobojskih preprog, in pomislil, da utegne priti izpod strehe, ne da bi doživel kaj zlega.

Mislil ni na Vero, ki je ležala v spalnici na divanu, kakor leži okrvavljena žrtev, zapuščena od morilca.

Skozi vrata je pogledala kuharica, smrtnobleda, z velikimi očmi in sklenjenimi rokami.

V spalnici je bilo naenkrat vse tiho. Zaslišali so se mehki, negotovi koraki, in nato zamolkel udarec, kakor bi kdo padel po tleh.

Pajek je planil v spalnico. Zagrnila se je zavesa, zaprla so se vrata in bolesten, neskončen jek je pritrepetal izza njih, kakor bi hotel nekdo izječati dušo.

Doktor Lokar je zaslutil nekaj strašnega; s šklepetajočimi čeljustmi in upogibajočimi se koleno se je zavlekel skozi vrata in odšel; niti na cesti se ni upal ozreti.

Tačas pa je klečal inženir Pajek v svoji spalnici s stisnjenimi rokami, smrtnobleda obraza in srepo strmečih oči pred ženo, ki je mrtva ležala na tleh. Desnica se ji je bila zagrebla v polrazgaljene prsi. Levica pa je ležala mrtva ob boku; iztegnjeni so bili ozki, drobni prstki in rdeči kamen v medlozlatem prstanu se je lesketal.

Kakor inženir za njenih živih dni nikdar ni mogel pojmiti uganke, katera mu je bila njegova žena, tako se njegova boleost ni znala ponižati do solz, ko je videl, da je mrtva.

Vstal je in pozvonil. Tisti hip je padla iz vaze ob oknu velika žarkordeča roža in obležala sredi Verinih las, kot v sinječni temi plameneč otok . . .

Dva dni po pogrebu svoje žene je Pajek odpotoval. Prišel je k Lokarju in mu je dejal:

„Za dolgo odhajam in odpuščam ti; ako me na tujem ne pobere smrt, se še vidiva katerikrat, — kaj ne?“

Z obrazom zločinca se je avskultent obrnil k oknu, pogledal na zelene jablani pod vrtom in se razjokal, ko mu je obstal pogled na visokem hribu, čegar bradati vrh se je topil v rjavkasto-sivi kupi oblakov. Da si ni zakril oči, bi se bil začudil inženirjevemu obličju, kakršno je bilo v tem trenutku.

Pajek je pomagal graditi malodane vse sloveče železnice, ki so jih delali v sledečih letih po raznih delih sveta. Nikjer mu ni dalo miru in čez sedem let je bogat priahasveril v domovino nazaj, prilagodil se razmeram, razsul pest stotakov za občo blaginjo, začel govoriti na shodih, pisati po časopisih o vprašanjih in reformah in se dal naposled voliti za poslanca.

Svoje prepričanje je imel za slovesne dni; nosil je cilindar in dolgo črno suknjo in se ni

brigal za dične dame in mične gospodične, ki so mu s svojo naklonjenostjo grenile življenje. Postal je bil živ lednik.

Brez potrebe je občeval le z malokom, razen z Lokarjem, ki je bi medtem že pripeljal na ugledno mesto državnega pravnika.

Od žene, ki mu je umrla na drugem porodu, je dobil kopico tisočakov, krasno vilo ob reki za mestom in dvoje sinov. Drugi je mrtev zagledal beli dan, prvi pa, Saša, se je razvil v čilega mladeniča, ki je bil zdaj dika osme šole. Imel je edino napako, da je bil fantast, duša, živveča od zlatih sanj in solčnih gradov, od šelesta rož in srebrnih akordov, pri tem pa strastno ljubljen od svojega vse druge ljubezni nezmožnega očeta.

Njegov najboljši prijatelj — s tovariši ni smel občevati — je bil inženir Pajek, ki je vsak dan zahajal v hišo in se rad razgovarjal z mladeničem. Saša ga je ljubil kakor drugega očeta.

Že dolgo se Lokar ni več spominjal bivših dni in se jih tudi ni maral spominjati, le včasih si je rekel na tihem, pol nevedoma, kako veliko, lepo dušo mora imeti mož, ki tako plemenito odpusča. Včasih, v sentimentalnih trenutkih mu je ugajalo, če je sklonil glavo in vzdihnil. „O Vera težak je bil moj greh, a ti angelj si mi ga pač že odpustila in prosiš zame grešnika, da ne bom sojen zanj, kadar onstran zvezd zopet zagledam tvoje obličje!“ In potem se je nasmehnil svoji sliki, ki je solidna, poštenjaška in patrijotskodebela zrla iz velikega zrcala, in se potopil nazaj v kolovozno godljo življenja.

II.

Saša Lokar je sedel pri oknu. Na njegovih kolenih je ležala odprta knjiga. Po sobi je pribrenčala muha, sedla na palico med nakopičene knjige in zvezke, vzdignila se in mu priletela na sredo čela pod temne lase ter ga poščegetala, kakor bi hotela reči: „Zakaj sediš žalosten in sam! Ali te ne mika življenje?“

Mladenič se ni menil za trepetanje življenja, ki ga je vabilo skozi veliko, nastežaj odprto okno. Bledi obraz z nekoliko prevelikimi ustnicami je pokrivala zagonetna senca obupne neodločnosti in pobitega strmenja.

Cvetje in grmovje, bohotno razsuto po vrtu, ki je prepregal teraso nad reko, je izpuhtevalo opojne sanje barv in vonjav. Zrak je bil morje hrepenenja, morje nerazrešnih zagonetk.

Nekaj dušičnega je bilo v tej razsipni krasoti. Saša je ni videl in ni ga dušila.

Mislil je na Pajka, prečudno je bilo, kako neizbežno je v teku let ta tajinstveni mož uklonil njegov značaj in njegove najskrivnejše misli v čarobni jarem neizgovorjenih nauk.

Kako mirno in stvarno, kako očetovsko poučujoče mu je govoril inženir, kako mu je bil zvest in ljubeč vodnik po vseh labirintih in razpotjih! In vendar je bilo v vsakem stavku skrito nevidno želo; nimb za nimbom je padal v tistih pogovorih, bogovi njegove mladosti so izgubljali krono za krono, ko so njegove misli plaho, a čimdalje smelejše stopale na strmoglava pota, odpirajoča se kakor slučajno ob vsaki Pajkovi besedi. Inženir je stal pred Sašo kot mož čistega, nedotakljivega značaja! Ljubil ga je tako da ni, čutil, kako je dal tej ljubezni zaklad za zakladom svoje duše, dokler ni bila kot naga in slepa popotnica, ki hrepeni v daljavo, pa vidi toliko cest, da si ne ve izbrati nobene, cvetlica, ki še ni rodila semen, pa se je morala že osuti!

Bolela ga je ta čudna, tesneča praznosta; plašil se je včasih svojih misli in dogajalo se je, da se je zdel samemu sebi zločinec, ko je prvič odprl knjigo, ki mu jo je bil inženir Pajek par dni poprej omenil kot zanimivo, a nepriporočljivo za mlade ljudi.

Tik Lokarjevega vrta je stala umazana in zanemarjena hiša čevljarja Mraka. Njega ponavadi ni bilo doma; delal je le, kadar ni bilo denarja, sicer pa je pil in pil in pripil svoj dom na skrajni rob propada. Da ni bilo starikave sestre, ki mu je gospodinjala, bogve da bi bila Lina, njegova slepa hči, že davno lakote umrla!

Lini je bilo zdaj šestnajst let. Kdor je pogledal te cvetoče ude, skrivajoče se pod priprosto in mnogokrat že predelano obleko, in mladostno-nežni obrazek pod zlatimi, rahlordeče nadahnjenimi lasmi, komur je obstalo oko na njenih rdečih ustnicah, ki so bili liki tulipan z rdečo čašo, le majčkeno zavite v trpko senco, ta bi si v prvem trenutku ne bil mislil, da je slepa.

Če je prišel v hišo tujec in jo je pozdravil, se je neokretno ozrla naokoli s svojimi velikimi sivosinjimi očmi in naposled povsila glavo; če je prišel domačin ali znanec in dejal: „Bog daj dobro jutro, Lina!“ mu ni podala roke ali pa je iskala njegovo v zraku s plahimi, prečudno tipajočimi rokami in neprestano igro okroglih prstkov.

Pol sanj, pol življenja, to je bila Linina duša. In zato je bila Lina pol otrok še in pol ženska, razvijajoča se naglo, nagleje od navadnih. Lepa ni bila, toda prelestna.

HUGO VIKTOR: JESEN.

S Sašo sta bila dobra prijatelja že od mladih let. Nekdaj je bil Mrak pri dr. Lokarju hišnik; ko pa mu je društvo postavilo lastni dom, se je preselil vanj. Saša, ki mu je bilo tačas šele dvanajst let, je prišel po Lino vsak večer in jo za roko privedel skozi stranska vrata na domači vrt, da je bila pri njem do večera, ko je prišel oče domov. Posedala sta pod jablanami in akacijami ali v lopi, ki je bila vsa iz rož, in govorila sta in sanjala.

O te sanje, ki sta jih presanjala! Saša ji je čital pravljice in kadar je bilo branja konec sta pravila drug drugemu čudapolne historije, izmišljajoča si jih sproti. V tistih popoldnevih je plavala nad vrtom poezija.

Doktor Lokar tega ni branil, in ko bi bil, bi ne imel vzroka, zakaj dolgo, dolgo Saši niti ni prišlo na misel, da ima pred seboj navadno, živo dekle. Njena slepost mu je bila nedotakljiva gloriola.

Pozneje pa je Saša Lokar igral ulogo samaritana in človekoljuba ter se gizdal s svojim usmiljenjem.

Toda nekega dne — pred poldrugim letom je bilo — se je razgret, v trepetajočih željah in v kalni burji domišljije vrnil domov, in tistikrat je poiskal v Lini žensko v mamljivosti sveže njene mladosti.

Od tistih dob se je začelo življenje, ki se ga je Saša sramoval in kesal. Zavedel se je, kako nizko je bilo to življenje! Niti ljubil ni slepe Line, in vendar je bila v vsi golobji nedolžnosti svoje duše zver, ki ga je vlekla s seboj in ga pehala tja, kjer ni več solnca nad glavo in ne tal pod nogami. Saša Lokar je vedno česče začel razmišljati o besedah tistega pijanega berača, o katerem mu je pravil inženir, kako je stal sredi krčme in pljuval naokrog.

Toda kadar se je Lina tipaje približala vrtnim vratom, je bilo njeno čelo blede, velike in široke so bile njene oči in strast je soplja skozi rahlorožnate nosnice.

In tako je prišlo, da ga je pred dvema mesecema poiskal oče Mrak; njegove besede so bile surove in zlobne. Povedal mu je nekaj in zahteval sto kron, da naj mu jih prinese drugi dan. Sicer pove njegovemu očetu, predno še napoči čas.

Dvomil je vso noč in vse jutro in ko ni vedel drugače, je stopil s povešenimi očmi pred inženirja Pajka in ga prosil za denar, kajti sam ni imel toliko prihranka. Ni ga vprašal inženir; segel je v žep in odprl denarnico; takrat pa si je premislil. Čuden usmev je raztegnil njegova ozka usta, ko je stopil k mizi, izpolnil zelenkast

listek in ga popisane izročil Saši, naj ga pokaže v banki, kjer mu izplačajo denar.

Tako se je zgodilo še drugič in tretjič. Tretjič ga je inženir nevoljno pomeril z očmi, obsul ga z nauki in opomini in dejal, da tako ne pojde dalje. In dal mu je denar, svetel bankovec.

Včera pa je prišel pijani Mrak iznova. Zahteval je dvesto kron, grozil še huje, nego prej in rabil besede, ki so še po njegovem odhodu surove in podle plavale po zraku.

In zdaj je sedel Saša kakor pri oknu in strmел v daljavo. Ni videl življenja, ni slišal ptičev, kričečih in pojočih, zrl ni krvavozlatega venca rož, ki so kroginkrog oklepale vrt kakor sladka pravljica, niti reke, kjer so se kopali solnčni žarki.

Srce se mu je trgalo v brezsolzni muki in neizrekljivem strahu; zakaj pred dvema urama je bil predložil v banki ponarejeno menico, ker si ni več upal k inženirju, da bi mu posodil. Trepetale so mu roke, ko jo je predložil in plahe so bile njegove oči in se izogibale uradnika, ki je tako zagonetno dvignil svoj pogled od listka do Lokarja, nato pa odšel z menico in mu šele čez dolgo časa prinesel denar. Že tisti trenotki so bili strašni; Saša je stal pri okencu, medtem pa ga je v najskritejšem kotičku duše venomer nekaj priganjalo, da bi padel vpričo vseh ljudi na kolena, vzdignil roke in zaklical: „Usmilit se, prizanesite meni zločincu in goljufu!“

Kakor tat je stopil v Mrakovo izbo. Stari je pri oknu gladil nove podplate, Lina pa je bila za pečjo in je radostno prišluhnila, zaslišavši znane ji korake. Saša Lokar je ni pogledal; vrgel je denar zločina na umazano nepogrnjeno mizo, ki je stala v kotu, in planil na prosto.

In zdaj sedi tukaj in čaka. Odprla se bodo vrata na zelenkastorjavi hodnik in vstopili bodo redarji, zvezali mu roke in ga gnali po sredi ulice. Vsi ljudje bodo zijali vanj, ko bo stopal po ulici z uklenjenimi rokami in tista lepa mlada gospa z bledimi lici in temnimi lasmi, ki hodi v črni obleki, ga bo srečala, radovedno se bo ozrla nanj in se škodoželjno nasmehnila. Oče bo slišal o njegovem zločinu, oče njegov, državni pravdnik, in sam ga bo moral postaviti pred sodnike. Oče!

Saša Lokar je pritisnil smrtnobledo lice med Horacijeve stihe in zaihtel brez solz.

Čuj! Koraki . . . Gorje! Odprla se bodo vrata in . . .

In vstopil je inženir Pajek. Njegov obraz je vesel in solnčen in brezskrben usmev mu je igral pod sivkastimi brki. Ničesar še ne ve; ko bi padel predenj na kolena in se mu izpovedal . . .

A Saša Lokar ni padel na kolena in se ni izpovedal.

„Pozdravljen!“ je odgovoril inženir njegovemu pozdravu, primaknil si stol in sedel k mla-deniču. „Kaj pa ti je danes, da si tako bled in žalosten? Ali ti Horacij ni po godu, ali ti kaj posebnega teži srce?“

„O, nič ni, kar tako . . .“ je vzdihnil Saša in kalno pogledal na vrt.

„Da, da, kar tako. Najpomembnejše reči in najtežje usode prihajajo večinoma kar tako . . .“ Pajku so ironično zatrepetale ustnice. „Kar tako se zbere včasih v človeku čudno nesoglasje, da hodi okrog, kakor bi bil obsojen na smrt; zdrav-niki pravijo: „Nervoznost!“, babjeverci pa: „Slut-nja, slutnja, slutnja!“

„Ali verjamete slutnjam?“ je vprašal Saša nehote.

„Če verjamem slutnjam? Rekel bi da, in rekel bi ne. Slutnjam vobče ne verjamem. Dru-gače pa je, ako lahko iz zunanjih razmer ali iz lastnih dejanj in razpoloženj kolikor toliko skle-pam njihove naravne posledice.“

„O, slutnje so včasih moreče!“ je polu-glasno rekel Saša, zaprl knjigo in jo položil na polico. „Jaz ne slutim.“

„Tudi jaz ne, posebno zlega ne. Slutiti, da se vzglavje pod tvojo glavo čez noč izpremeni v polno mošnjo cekinov, bi naposled ne bilo to-liko neprijetno kot neverjetno; toda če bi te obšla slutnja, da te jutri obesijo, bi bilo skoraj narobe. Sicer pa so zle slutnje časih koristne: zaslutiš zlo in se mu izogneš . . .“

„Da,“ je pritrdil Saša in izpreletelo ga je, zakaj spomnil se je bil svojih prejšnjih misli: „Ali že ve, ali še ne ve, ko govori tako čudno?“ In mu je prišlo na um. „Kakor bi razsipal uganke; vsaka beseda je tako vznemirljivo resnična . . . A ne! Ničesar še ne ve, sicer bi bil prišel srdit, grozil bi mi in kričal nad mano; ne, ničesar še ne ve . . . In vendar! . . .“

Inženir je malomarno prebiral njegove knjige. „O!“ vzklikne nenadoma, „to me dobro poslu-šaš! Jedva sem ti nekoč pripovedoval o Stir-nerju, pa si bržkone še tisti dan hitel kupit „Edinca in njegovo edinstvo!“ Dobra knjiga to, a težko, če ti ni škodovala; to je ena izmed tistih knjig, ki preobrne vso dušo, ako je ne čitaš popol-noma trezno in brezbrizno; težko če ti ni ško-dovala. Sicer pa je dobra, prav dobra je; ne vem, kdo že pravi o nji, da jo zapre človek kot su-veren. Kaj pa je tebi najbolj ugajalo, najbolj med vsem? Pa menda ne tisto mesto, kjer vzklika „edinec“: „Mar mi je vaše pravice! Ali je tuja

pravica tudi moja? To ni in jaz je ne priznavam!“ Ali tako nekako. Ej Saša, le pazi, da ne posta-neš anarhist; papa sam bi te moral dati pod ključ, hahaha!“

„Prej bi umrl, predno bi se zgodilo takšno zlo; verjemite, gospod Pajek, da bi prej umrl!“

„Prav bi imel,“ je dobrodušnega lica odgo-voril inženir, „in bolje bi bilo. Toda kaj bi go-voril! Naposled še porečeš: „Pohujšal me je“. Ampak prav zares . . . — Vidiš, na primer tale poštni uradnik, ki si je predvčerajšnjim prerezal žile! Poneveril je bil, ovađen je bil državnemu pravdnistvu, pa se ni dal zapreti. Kaj bi mu koristilo, če bi se bil skesal? Sedel bi v ječi in nič več bi ga ne štel med ljudi. Kaj je bilo njemu do tega, da zapušča rodbino, ženo in otroke, ki bodo plakali in se ga sramovali! Po smrti se ne bom več kesal, si je mislil, in ni se menil za to. Obsojanja je vredno takšno ravnanje in strahopetno je; na vsak način pa ta vrsta stra-hopetnosti najbolj zasluži odpuščanja. „Tout comprendre“, c' est tout pardonner,“ pravi gospa Staël.“

Saša je skrival oči, ponavljajoč si z mr-zlično grozo že stokrat isto nerazrešno vpra-sanje: „Ali ve ali ne ve? In če ne ve, kako usodno pomenljive so njegove besede! Ali ve, ali ne?“

„Ampak molčec si danes, da je strah, dragi moj Saša, da je strah, ti pravim! Kar nič se ti ne ljubi govoriti. Ali si jezen, ali se me bojiš?“

„Kaj mislite s temi besedami? Zakaj bi se vas bal, zakaj mi pravite anarhist? Zakaj . . . ah!“ se je z zlobno nevoljo razsul Saša in še bolj srdito prekinil svoje besede.

„Nič ne mislim!“ se je začudil inženir in sklenil roki. „Samo govorim, sicerboš še hud name; povej, kaj bi si mislil, če bi samo sedel in mol-čal? Kaj?“

„Kako čudno me danes vprašujete, gospod Pajek!“ je rekel Saša in zvito pomeril inženirja z očmi. „Nekaj posebnega je moralo biti; ali ste zmagali pri volitvah?“

„Ne, ne vem še, če sem zmagal pri volit-vah. Toda prav imaš, čudno govorim danes, ker sem vesel. Ti, Saša, jaz vem vse, kaj sta imela s tistole slepo tam doli, s tisto — eh, no, z Lino, če se ne motim. Vse vem; vse, vse, vse! O, ti lump! Ti kujon ti!“ je dodal pohvalno.

Saša je temno zardel; nenadoma pa je iz-ginila kri iz njegovih lic in bled kakor stena je jeknil: „Vse veste? . . . Vse?“

„Hm, tako pač,“ je odgovoril Pajek v na-videzni zadregi, „toliko vem, da se ti je nehote

posrečilo . . . Smola je, smola. Premlad si bil še za to, fante moj dragi, počakal bi bil . . . Nič ne vem, kako se bosta gledala s papa, ako se kako ne odkrižáš in ne izviješ. Veliko skledo juhe si si zvaril, cenjeni filozof in anarhist.“

S porogljivo strogostjo je govoril inženir; a zdajci se mu je glas izprevrgel, ko je nadaljeval:

„Sicer pa se me nič ne boj; ni treba, da bi te bilo sram pred mano, četudi bi mi bil lahko zaupal . . . Ej, grešniki smo vsi ljudje, grešniki in siromaki.“

Inženir Pajek je bil prijel za klobuk in že je stal med vrati. Tistikrat je obšla mladeniča še enkrat obupna želja, da bi razsul pred tem tajinstvenim človekom svojo krivdo in ga prosil milosti. „Gospod Pajek!“ je zaklical za njim. „Nekaj vam naj še povem!“

„Prepozno,“ se je odzval inženir na hodniku. „Zdaj imam nujno pot in ob petih moram k papa v urad!“

Izgubil se je glas Pajkovih korakov in kočija, v kateri se je bil pripeljal, je oddrdrala.

Sam je bil Saša Lokar in je storil sklep. In ko je bil sklep storjen in izgovorjen z zamolklim glasom skozi stisnjene zobe, takrat si je oddahnil in se ozrl nazaj, na vse, kar je bilo, in na ta s čudapolnimi pajčevinami usode omreženi dan.

„Nikdar več ne bom videl, slišal in čutil; vse se pogrezne z mano vred v veliko, temno-temno brezdnost. Tam ne bo miru niti boja, ne solz in ne veselja: ničesar, ničesar, ničesar . . .“

Takšne misli je mislil Saša, ko je s povešeno glavo in plahimi očmi korakal po vrtu.

„Smrt je sama v sebi cilj. Kamorkoli pridemo, tja je bil naš namen. Nirvana je ugaslost; v besedi sami je vsa filozofija: kadar so moje misli umrle in utonile, kako naj mi bo takrat žal?“

Vročina na vrtu je jenjavala; nad gredami so plavale nevidne megle dišečih sopar, iztisnjenih iz cvetlic in rastlin od sile opoldanskega solnca.

Onstran železne ograje je ob belem stebru slonela slepa Lina. Saši je prišlo na um, da je stopil k rožam, ki so krvavele med trnjevim mladikami, in k tistim, ki so bile oddaleč podobne velikim rumenim cekinom in jih je natrgal velik, širok šopek. Šel je k nageljnom, ki so kimali sredi gredic; nabral je nageljnov in dišeče rezede, da je bil šopek velik in krasen. Zvezal ga je z višnjevim svilnatim trakom in tiho zaklical: „Lina!“

Po obrazu dekleta je šinilo kakor širok odsev solnca; namerilo je svoje korake proti pol-

odprtim vrtnim vratom, odrinilo jih molče in previdno, da so zaškripala na tečajih. Takrat se ji je Saša približal z omamnodišečim šopkom.

Lino so objele vonjave; nasmehnila se je, razširila rahlorožnate nosnice in razprostrla roke. Saša se je tudi nasmehnil; toda otožen je bil njegov usmev, ko se je začel korakoma umikati nazaj, da je Lina počasi stopala za njim, sledeča glasu njegovih rahlih stopinj in vonjavam utrganih rož. Smehljal na njenih ustih je igral in trepetal, dokler se ni mahoma razširil in ji poplavlil vsega sladkega obličja.

Bila sta pred vrati rožne lope; ta je stala ob reki nad sinjezelenim tolmunom, ki ni nikdar pokazal svojega dna. Bliže in bliže je prihajala Lina; in ko so se njene roke dotaknile rož, jih je prijala, z desnico pa je objela mladeniča okrog vratu, da se ji je pogreznilo njegovo lice v zlato, ognjenonadahnjene lase. Že je šinila Saši iz uda v ud trepetajoča pijanost tega objema, ko se je bliskoma zavedel; izvil se je Lini, sunil jo v sredo prs, da se je opotekla, ter planil proti vili.

Poklical je kuharico ter naročil toplo kopel, in ko je bila kopel pripravljena, se je zaprl v kopalnico ter s trepetajočimi rokami pričel odlagati oblačila . . .

Dočim je sedel Saša v kameniti kadi in z otroško resnobo na mrtvaškobledem obrazu nepremično sledil temnordečim štrenam, ki so se vile izza njegovih pesti po mlačni vodi, je stal inženir Pajek v uradni pisarni doktorja Lokarja in se poslavljal. Bil je nekako čudno vznemirjen in z ničimer ni mogel prikriti zavesti, da se bliža minuti že dolgo pričakovane naslade.

„Tako torej; zaradi Gradnika se le ne boj, saj veš, da rad storim, če morem,“ je dejal, pobiraje cilindar. „Nočem te dalje motiti, saj vidim, da imaš opravila čez glavo; in morda še kaj pride, pa bi te zadržal . . .“

„Oh, prosim te, nikakor me ne motiš, nikdar in nikakor; saj vidiš, da nimam skoraj nobenega dela,“ se je dvorljivo uprl državni pravdnik, dasi so vse gube in mišice njegovega z ostrizeno rumenkastosivo brado obdanega obličja že nad pol ure pričale, kako težko čaka, da bi Pajek svoj nenavadno dolgi poset vendar že enkrat zaključil.

„Ah, zares!“ se je spomnil Pajek s predbrodružnim nasmehom. „Kmalu dobiš v roke zadevo, ki te utegne silno zanimati še bolj in ji gotovo ne bo manjkalo splošnega zanimanja.“

„Tako? Res? Ah!“ se je razveselil pravdnik in vse na njem je zaigralo, kakor bi se bil pomladil. „Kaj bo torej? Daj, daj, daj . . .“ In v

preveliki nervoznosti je odlomil modremu svinčniku ost.

„Torej si radoveden? Bodisi, povem ti, kolikor mi je znano. V stvar so namreč zapletene osebe, ki stoje v žarišču pozornosti; odličen uradnik, odličen privatnik in mlad fant z velikimi zmožnostmi, a pokvarjeno dušo. To bo zopet za časopise.“

Inženir je udobno prekrižal roke nad svetlim svilenim telovnikom, odkašljaj si in dejal:

„Historija ni predolga. Tisti fant ni bil tako neumen, kakor so mislili o njem; in če pameti ne gojiš, ti lahko postane nevarna. Ker so mu pravili, da je ženska začetek vse hudobije, se mu je zahotelo ženske polti in spečal se je z mlado hčerjo nekega pijanca. Pripetila se je malenkost, ki jo je oče zasledil prej od drugih ljudi; hoteč se okoristiti z neprijetnim položajem, je skrivaj zahteval od fanta tolike svote denarja, da mu jih sam ni mogel preskrbeti. Dvakrat si je pomagal s tem, da si je izposodil od imenovanega privatnika, s katerim se je poznal; ko pa si tretjič ni več upal, je šel in ponaredil menjico za dvesto kron na njegovo ime, predložil jo v banki in dvignil denar. V tej zadevi ti bo morda še danes treba nastopati...“

„Oho!“ se je vzradostil državni pravdnik. „Zanimiva reč, zelo zanimiva! Čudna zveza je med temi dogodki, jako čudna. Ampak jaz ga bom brez pardona...“

„Čakaj, čakaj! Saj ti lahko povem še več, ako si radoveden. Dobro torej: uradno ti naznanjam zadevo in ti kot državni pravdnik jo jemlješ na znanje. Povedati mi bo treba itak samo še imena...“

Pol osupnjeno, pol radovedno se je napel Lokarjev obraz, razsvetljen od poznega solnca, ki je skozi visoko okno naravnost padalo nanj.

Tisti čas pa se je izvršila na inženirjevem licu čudna, bliskovita izprememba. Doktor Lokar skoraj ni imel časa misliti, kdaj ga je videl tako strašnega pred seboj.

„Poglej mi v oči!“ je rekel inženir.

Državni pravdnik ga je ubogal; takrat je treščila slutnja v njegovo dušo, on pa se ji je

uprl in siloma zaklel svoje misli, da so ob-stale.

Čez ustnice inženirja Pajka je priplavalo z besnotihim šepetom: „Tisti, na čegar ime je menjica ponarejena, sem jaz; in tukaj je tista menjica...“ Vrgel je pred Lokarja zložen papir in si oddahnil. „In tisti, ki jo je ponaredil, tisti je — tisti je — kaj misliš? Ali bi verjel, da mu je ime — Saša Lokar?“

Poslednje besede so bile skoraj čisto neslišne; pravdnik jih je bral na inženirjevih ustnicah. Smrtnobled je hotel planiti pokoncu, toda noge ga niso držale.

„To ni resnica! Pajek, zakaj se šališ!“ je zaječal z glasom, polnim onemogle bolečine, kakor majhno dete, ki ne more bežati pred svojim sovražnikom, in sklenil trepetajoče roke. Debele kaplje znoja so mu pokrile senci.

„Pajek, imej usmiljenje! Reci, da ni res!“

Inženirjev glas je drhtel od neizprosne hladu: „Če ne verjameš, poglej menjico. Goljuf je Saša Lokar, tvoj sin!“

Ko je Pajek drugič izrekel to ime, je Lokar s trudom in grozo razgrnil papir in spoznal pisavo svojega sina.

„V imenu božjem, usmili se! V imenu božjem te prosim! Saj vendar ne boš hotel...“

Inženir pa se mu je sklonil nad uho in dejal: „Spomni se Vere! Ali si imel ti usmiljenje z menoj?“ In trd in neizprosen je bil njegov glas, ko je rekel: „Gospod državni pravdnik, čast mi je, da vam naznanjam zločin vašega sina in zahtevam, da ga vzamete uradno na znanje!“

Državnemu pravdniku so se napele oči, in grgrajoč zvok se mu je dvignil iz grla.

Ponarejena menjica mu je padla izmed prstov; njegovo debelo, skrbno oprano, počesano in oblečeno telo se je začelo nagibati na levo in kakor težka kepa je telebnil doktor Lokar na zemljo.

Inženir se je čudno, medlo nasmehnil, vzel klobuk in palico s srebrno kljuko ter odšel s tihimi, jedva slišnimi koraki.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Dolinar Jakob: Cigani. Malomestna šaloigra v treh dejanjih. „Talijska“ št. 23. V Gorici 1906. Tiska in zalaga „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. Str. 120. Cena 80 h, po pošti 85 h. V pretekli sezoni je uprizorilo slovensko deželno gledališče v Ljubljani z najlepšim uspehom šaloigro „Cigani“, v katero je dramatik vpletel poleg velezbavnege dejanja tudi lahko satiro na malomestne razmere sploh in še posebej na potujoče igralske družbe in male sodne urade na kmetih. To živahno pisano, situacijske komike bogato delo, v katerem se zaiskri tuptam bistroumen dovtip, je izšlo sedaj v tisku ter bode našim odrom gotovo jako dobrodošlo. Pisatelj pozna slovenske malomeščane prav dobro ter je podal v okviru šaloigre, v kateri tvorijo „rdečo nit“ tipični ciganski muzikantje, vrsto izbornoposrečenih značajev iz malomestnega filistrskega ozračja. Igra je lahko uprizorljiva, zato se bo nedvomno vzdržala tudi na diletantovskih odrih.

Žunkovič Martin: Wann wurde Mitteleuropa von den Slaven besiedelt? Beitrag zur Klärung eines Geschichts- und Gelepenirrtums. Zweite, wesentlich vermehrte Ausgabe. Kremsier 1906. Preis K 2:50. Str. 211. Opozarjamo na to velezbavno delo, ki je zbudilo največjo pozornost v učeniških krogih ter izzvalo najrazličnejša mnenja. O delu je „Slovan“ poročal že v — št. 1. —

Ilešič Fr. dr.: Novomeški prošt Fran Nikola Peršič (1790—1797). Slika iz jožefinske dobe ljubljanskega nadškofa Mihaela barona Brigida. Ljubljana 1906. Dr. Ilešič je vsaj deloma odkril in pojasnil usodo istrsko-hrvatskega pisatelja, dr. Peršiča, o katerem piše kratko že Šafařík. Peršič, živeč v Novemestu, je bil vnet jožefinec, rodom iz Lovrana v Istri, ter se je živo prizadeval za kulturno izobrazbo Istre; bil je, dasi prošt, protivnik frančiškanskega pretiranega pobožništva, „jezuitske pobožnosti“ ter je dosegel, da se je frančiškanom vzelo vodstvo novomeške gimnazije, ker se beračenje frančiškanov ne strinja z ugledom učiteljstva. Pritrjevala sta mu deželna vlada in celo nadškof Brigida. Končno pa je padel Peršič v nemilost ter je bil l. 1797. nenadno upokojen in interniran v Ljubljani, kasneje v Pazinu.

Milčinski Fr.: Verwahrloste und entartete Jugend in Krain. Laibach 1906. Im Selbstverlage. Druck von Ig. v. Kleinmayr & F. Bamberg. Str. 30. Za kongres, ki se ima vršiti na Dunaju, da se ustanovi enotno varstvo zanemarnjenih in pokvarjenih otrok, je spisal Milčinski to velezbavno sociološko študijo, ki jo priporočamo zlasti pedagogom in staršem.

A. Aškerc: Junaki. Epske pesnitve. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1906. Str. 170, cena 3 K broš., 4 K 50 h vezan zvezek. Obseg: Knez Volkun. Zgodovinski prizor iz 8. stoletja. — Knez Ljudevit. Zgodovinska rapsodija iz 9. stoletja. — Rópoša in Krnci. Zgodovinska romanca iz l. 1704.—1746. — Kralj Matjaž. Narodna pravljica. — O tej najnovejši Aškercovi knjigi, ki razveseli gotovo mnogobrojne njegove čestilce na slovanskem jugu, prinesemo še obširno kritiko. Knjigo, ki jo je prav lično napisala Slatnarjeva tiskarna v Kamniku, toplo priporočamo.

Ilešič Fran dr.: Josip Stritar, pjesnik slovenski. „Svačić“. Hrvatski ilustr. koledar za g. 1907. Izdaje „Hrvatska knjižarnica“ v Zadru. Dr. Ilešič je za „Svačića“ na-

pisal kratek, a simpatično kritičen članek o proslavi 70 letnice Jos. Stritarja v Ljubljani ter o Stritarjevem literarnem delovanju. Kritične nazore dr. Ilešiča, izražene v tem članku, podpisujemo docela.

Anton Aškerc v Srbiji. Beligranski ilustrirani lepovslovnik „Nova Iskra“ je prinesel v 6. br. t. l. sliko Antona Aškercu „u slavu i hvalu ovom današnjem najvećem slovenačkom liričaru“. Uredništvo „Nove Iskre“ naj nam ne zameri, ako ga opozarjamo, da je naš Aškerc pač predvsem najodličnejši slovenski epik („Balade in romance“, „Stara pravda“, „Zlatorog“, „Primož Trubar“, „Mučeniki“ i dr.), dasi je napisal tudi več krasnih lirskih pesmi. Pravkar je izšla zopet nova epska knjiga Aškercova, „Junaki“. Ker delajo naši jugoslovanski bratje, pišoči o naših piscih, vedno velike pogreške ali pa pišejo celo kričeče nesmisli, jih opozarjamo na Glaserjevo „Zgodovino slovenske književnosti“ v izdanju „Slovenske Matice“. Tam najdemo vsaj glavna navodila. Vzemnost brez poznanja je nemožna!

Juvančič Friedrich: Über Gallizismen in Lessings kritischen Schriften. Sonderabdruck aus dem Jahresberichte der k. k. Staatsoberrealschule zu Laibach. Laibach 1903. Buchdruckerei Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Lessing, ki se je vse življenje boril proti velikemu francoskemu vplivu na vseh poljih nemške kulture ter je imel ne le izredno razvit estetski ukus, ki se večinoma strinja še z okusom današnje dobe, nego tudi najfinejši čut za čistočo svoje materinščine, ta odlični nemški kritik in estetik je vendarle porabljal v svojih spisih mnogo galicizmov (leksikalnih in gramatikalnih) ter je s tem le dokazal, da ni bil, kakor so najmodernejši Vsenemci, „Büttel der Sprachreinigkeit, der alle Worte Lands verweist, die nicht auf deutschen Boden wachsen“. Juvančičeva razprava je ne le temeljita, nego tudi za nestrokovnjaka velezbavna; germanist in romanist Juvančič pa se je pokazal s tem delcem finočutnega jezika, ki pozna najnežnejše finese francoskega in nemškega jezika. Ker pa je Juvančič ne le linguist nego tudi temeljit poznavatelj francoske klasične literature, želimo si za prihodnji letopis ljubljanske realke iz njegovega spretnega peresa obče zanimive in aktualnejše literarne razprave (n. pr. iz klasične francoske drame).

Dr. Ilešič Fran: Očrt najnovije slovenske književnosti. „Hrvatsko kolo“. Izdala „Matica Hrvatska“ l. Najmarljivejši in najvztrajnejši propagator literarne vzajemnosti med Srbijci in Slovenci je med nami brezdomno aglini in iniciativni profesor dr. Fran Ilešič. Njegova je v prvi vrsti zasluga, da začne naša „Matica“ izdajati že za l. 1906 za vse svoje člane „Hrvatsko knjižnico“ in da začne vice versa že letos izdajati „Hrvatska Matica“ takisto „Slovensko knjižnico“. Te knjižnici bosta nekaka mosta med slovenskim in srbohrvatskim jezikom ter bosta širili med narodom poznanje treh jugoslovanskih narečij in njihovih literatur. Dr. Ilešič pa je tudi dopisnik raznih hrvatskih publikacij, v katerih seznanja Hrvate in Srbe s slovenskimi kulturnimi in zgodovinskimi zanimivostmi in važnimi čini ter je tudi v tem l. zvezku „Kola“ doprinesel nov kos k mozaiku svojega zaslužnega dela za uresničenje kulturne jugoslovanske vzajemnosti. Ta „očrt“ ni nikak duhovito zasnovan in elegantno stiliziran essay, nego je temeljit referat v svrhu informacije. Ilešičev „očrt“ ima namen Hrvatoma olajšati vstop v zgradbo slovenske književnosti ter jih orijentirati. Essayska splošnost

pač ne more biti svojstvo takega referata, ki naj služi predvsem onim, ki žele čitati našo literaturo; zato je dr. Ilesič slovenske književnike označil po njih samih. Svoj spis pa je razdelil dr. Ilesič v tale poglavja: I. 1. Lepa književnost (Beletristika). Tu karakterizira kratko vse odličnejše in plodovitejše literature od Vodnika do Murna v podglavju „Najznamenitiji pisci i njihova djela“. 2. Časopisi. 3. Kritika. II. Znanost. Tu našteva znanstvena društva in glasila. Svojo zadačo je dr. Ilesič prav dobro izvršil, ako upoštevamo odmerjenost prostora in pa vire, ki so mu bili za tako delo na razpolago. V posameznosti, glede katerih imamo morda druge nazore, pa se, spričo referentovega namena, ne spuščamo.

A. Aškerc: Mučeniki. (Dalje in konec.) Ostanimo pri podrobnostih! Rekli smo, da so „Mučeniki“ pravi kalejdoskop. In to so ne samo po vsebini posameznih pesni in pesnic, ampak tudi po njihovi pesniški vrednosti. Kar jih je privrelo prav iz srca pesnikovega, so dobre, nekatere pravi biseri-umotvori n. pr. že toliko hvaljena „Himna heretikov“, ki je resnično polna pesniškega zanosa; „Trubarjeva smrt“; „Peter Kupljenik“; „Župnik Lapicida“, kjer pa nas iznenadja prepovršno motivirani duševni preobrat župnikov; „Opatinja Suzana“; klasična „Aleksandrijska knjižnica“; pristno narodna „Na gradu Lanšprežu“; „Pesem izgnancev“; z živahnim humorjem zasoljena „Voznika Kosa sanje“; „Auto-da-fé“; „Golška legenda“; „Legenda o svetem pepelu“, izimši sceno patra Tita; neizogibni „Ahasver ob grmadi“; „Luterana Kremenjaka pridiga na ulici“ v svoji trpkosti; dramatična „Ana Znojilšekova“, [zakaj mora biti pohotnemu uslužbencu ravno „Kozel“ ime? Meni vsaj se zde taka simbolistična imena, kojih je v „Mučenikih“ še nekaj (Kremenjak, Grča, Grešnik Trtnik), zastarela neokusnost], „Legenda o Križki vasi“, v svojem začetku prav Aškercski špartansko-markantna; vele-dramatična „Helena Bernardicijeva“, istotaka „Škofa Hrena smrt“. Seveda niso vse navedenke enake estetične vrednosti.

Nekaj jih je kakor zanalasč za deklamacijo. Pa ne verjamem, da bi kdaj prišle do tega; Aškerc je za naše razmere „preveč heretik“. — Tudi uglasbiti bi se dala marsikatera v obliki dramske pesni. — Nekaj pesni pa bi brez škode čisto izostalo. Prav čuti se, da niso porojene iz notranje duševne potrebe pesnikove, marveč da so napisane bolj zaradi svoje tendence in pa da se doseže okroglo število 50 pesni. Tako n. pr. „Legenda o stari knjigi“, ki je brez vrednosti; „Jezuitov spremljevalec“, ki ji nedostaja originalnosti, „Neizpokorjeni grešnik“, „Tomaž Hren in berič“, kjer se šopiri banalna dovtipnost; „Kmet Zagorjan in Kelih“, ki je prava blasfemija. — Brez višjega poleta je „Tožba slovenskega ljudstva v protireformacijski dobi“. Prozaična, trezna je večja dramska pesnitev „Jurij Dalmatin“; proti Aškercu špartanski muzi greši dolgovezni, prazni uvod pesni „Francesco Barbaro“; „Flerič“ je odet v dikcijo, kakoršna ne sodi v toli resno-umetniško knjigo; „Škofa Hrena jutrna molitev“ pa bi zahtevala več Heinejeve kavstike. Brez večje globine je tudi „Legenda o Novem kloštru“. — Splošno učinkuje knjiga „Mučenikov“ kakor galerija impresionistovskih slik, sličic in velikega števila škic. Preveč se ji pozna hitrica stvarjanja. Umevam popolnoma. G. Aškerc je zgrabila sila sujeta s tako neodoljivo močjo, da je stvarjal kakor v mrzlici. Maksima „Nonum prematur in annum“ v poštveni priti ni mogla, odtod tisti vtisk. Če bi bil pa g. Aškerc počakal, da se poleže burni vihar v njegovi duši, bi marsikaj opilil in ogladil, kar je v svoji razumljivi vzhičenosti prezrl. Tako pa se mi zdi knjiga kakor zal novorojenček, ki pa še ni dovolj umit. Če se kdaj priredi druga izdaja „Mučenikov“, naj se odstranijo notranji in zunanji pogoški, — potem

bomo s knjižico vseskozi resnično zadovoljni. Če bi se ne bal odija pikolovca, bi pripomnil, da je nekateri verz čisto pogrešen. (Primerjaj: pag. 6: „Nalágal se ti loški je kaplan!“ p. 9: „No, ali vaju sem nalágal — kaj!“; p. 12: „Res húdo trpel sem vsled težkih ran“ — glede naglasa; nepoetiška mašila v stilih kakor: p. 46: „Jaz patrijarh oglejski in nadškof . . . nocoj ti pišem pismo, sveti oče“; p. 58: „Poslanec svetega očeta sem iz Ogleja prišel jaz, da tudi klošter (?) vaš pregledam in pa, čestite nune, vas“; p. 58: „Dovolj je grehov, ljube sestre! Oh vizitator jaz sem strog“, verz, ki je ves samo mašilo; 4. proti časosledju in logiki greši: p. 164: „In vikar Salvator stopih klopi | kjer je klečal (!) viteški grajšak, | in objame ga in ga poljubi; — o nekaterih banalnostih sem že govoril: dodajem samo še tole; p. 51: „A kmalu sem ukrotil godrnjače | ko sem pomolil jim pod nos — tvoj breve“; p. 61: „Kamillo Suarda, vicedom | ko puran se ježi“; — p. 93: „Gromska strela“; p. 139: „in tepo barabe jih neznane“. — Čemu rabiti tujke; p. 147: „vicedomski turen“, klošter etc.? — Pa raje tiho, saj sem že povedal, da nisem pikolovec!

Kar se tiče splošnih pripomenj glede knjigine tendence, se docela pridružujem mnenju „Naših zapiskov“ in ne bom po nepotrebi tratil besedi in prostora. Pripomniti mi je samo nekaj, kar sem še ostal na dolgu. Objektivno sojeno — in prepričan sem, da je g. Aškercu objektivna sodba ljubša, nego priliznjeno hvalisanje — hranijo „Mučeniki“ resnično umetniških krasot dovolj, da se jim sme in mora pripoznati literarna-estetska vrednost. Kakor pa raste med najplemenitejšim klasjem vedno tudi kaj ljulike, tako se je tudi v to knjigo vtihotapilo mimo vzhičenih oči gosp. avtorja nekaj, česar gotovo sam več ne odobrava, niti ne zagovarja ker je preveč pesnika in preveč esteta, da bi mogel oporekati.

Odkrite besede mi g. Aškerc gotovo ne zameri. Ne uvidevam, čemu dobro, hvaliti v obraz, zahrbtno pa tem ostudneje napadati. Mesto zblíževanja med stvariteljem-umetnikom in čitajočo javnostjo more tako početje roditi le odtujenost, in tako nezdravo razmerje je vedno le po zlu za obe stranki. Če bi ne bilo smešno, bi knjigo toplo priporočal. Pa je že prepozno, dasi, to moram povdarjati, ni moja krivda, če se je to poročilo tako zakasnelo. Zunanja oprema knjige je — Schwentnerjeva. S tem je rečeno dovolj.

Fr. Kobal.

Zgodovinska knjižnica. Izdaje „Zgodovinsko društvo“ v Mariboru. I. oddelek: Pomožna znanstva. 2. zv. Prazgodovinske izkopine. Cena 40 h. Velezaslužno „Zgodovinsko društvo“ v Mariboru, ki izdaja že tretje leto izborni „Časopis za zgodovino in narodopisje“, je začelo izdajati tudi male, priročne knjižice zgodovinske in folklorne vsebine. Ta poslednja knjižica, ki ima lepe ilustracije prazgodovinskih najdenin, podaja osnovna načela in navodila, kako je ravnati z najdenimi starinami, kako jih zbirati in izkopavati. Lepi kraji južnega dela štajerske dežele so že od davnih časov obljubljeni, zato je pa tudi slovenski del štajerske dokaj bogat prazgodovinskih spomenikov. Žal, navadno se take reči razbijejo in poizgube, ali pa pridejo v tuje roke, celo v inozemstvo. S tem navodom želi „Zgodovinsko društvo“ med širšim občinstvom vzbujati zanimanje za razne izkopine. Vsaka taka najdba naj bi se hitro naznanila društvenemu vodstvu, najdene stvari pa izročile „Zgodovinskemu društvu“ za južnoštajerski narodni muzej. Zlasti naj bi na to skrbno pazili društveni poverjeniki. Odločno pa svari društvo, naj zasebniki ne brskajo za starinami le iz radovednosti, za kratek čas,

ali celó iz dobičkarije, ker se s tem znanosti dela velika škoda. Po drugih državah, n. pr. na Italijanskem, tudi državna postava prepoveduje zasebni „lov“ na starine, ki jih hrani zemlja: pri nas sicer ni take postave a zato se tem bolj znanstveni interesi starinoslovja priporočajo razsodnosti razumnega občinstva. Društvo svari pred škodljivim diletantstvom, želi pa, da naše občinstvo začne bolj ceniti domače starine, ki so važen pripomoček, da spoznavamo bolj in bolj narod svoj in preteklost svoje domovine. Ta načela, ki jih podaja društvo v tej knjižici, veljajo pač za vse slovenske kraje, zato želimo knjižici najširšega poznanstva!

„Glas Matice Hrvatske“. (Urednik dr. Ante Radić, — V začetku tekočega leta je „Mat. Hrv.“ začela izdajati smotro z navedenim naslovom, ki izhaja polmesečno, ter stane za člane „Mat. Hrv.“ 3 K, sicer 4 K. (Pošlje se upravi „Mat. Hrv.“). Povod nje nastanku je bil „tužni spor“ med Matico in „Društvom hrv. književnika“, ki je segel daleč čez meje dopustljivega boja zoper kulturno institucijo. „Glasu“ je torej predvsem zadača, da natančno obvešča poverjenike, člane itd. o načrtih in delu odborovom ter po potrebi popravlja neizpravne vesti o njem. Poleg tega — in sedaj, ko se je oni spor polegel, je „Glas“ skoro izključno književno-kritična revija ter razpravlja principialna vprašanja o temeljih umetnosti, o njih smotru itd. in je kot taka pač edina na našem jugu. Najsí je tudi „Glasu“ prvi povod čisto vnanji in konkreten, bi vendar njega obstanek mogel postati važen činitelj v razvoju naše književnosti, — zakaj ni druge revije s sličnim programom. S tem ni povedano, da bi misli same ne mogle menjati, razlikovati; morejo in morajo se, a velik je napredek, če se sploh začne misliti, če se začno misli izmenjavati, če se začne debata.

Naj tu navedem nekoliko člankov iz dosedaj izišlih števk: „Umjetnost prema znanosti“ od Arnolda, „O umjetnosti“ od dr. Bazale, „Kritika“ od Klaića i „Krstika“ od Šegvića, „Čemu nam lijepa knjiga?“ od Klaića, „Matica Hrvatska i nauke“ od dr. Otona Kučere, „Sloboda stvaranja“ od Šegvića itd. Nadalje se nahajajo v letošnjem „Glasu“ razprave o zakupu hrvatskega gledališča, o hrv. operi, o avtorskih pravicah na skladbe Lisinskega itd.; „Ladi“, zvezki jugoslovanskih umetnikov, je posvečenih dvoje člankov. Zgodovini književnosti služi posebna obširnejša študija od dr. Andrića „Kulturna slika Hrvatske pod Bachovim absolutizmom“, ki je prišel za ilirizmom in letom 1848 kakor pomladanska slana, moreč življenje s štreberstvom in špijonstvom; na Hrvatskem so dolge in spretno roke v svrhu centralno-nemškega birokratizma rabile — na žalost — osobito germanizovane Slovence. Najbolj črno ime v preganjanju hrvatskega jezika in rodoljubnih profesorjev je pridobil ravnatelj zagrebške gimnazije Jos. Premru in nadzornik dr. Jarc, **oba Slovenca**. Za ta naš slovenski greh, za ta veliki greh je jedva sedaj dal Hrvatom zadoščenje pokojni naš pisatelj Ivan Trdina v „Bahovih huzarjih in Ilirih“, kjer primerno razkrinkava tiste naše „rojake“. Ilirska doba sama je prišla v razgovor o priliki skupščine „Društva hrv. književnika“; na tej skupščini je govoril Gjalski obsežneje o književnem edinstvu Jugoslovánov ter je rekel med drugim, da bomo s takim edinstvom svojim knjigam potroščili konzumno področje: „Niso torej pesniške fantazije, ki nam nalagajo in vsiljujejo dolžnost, da delamo v tem smeru, ampak vseskozi realni vzroki in realni izgledi“. Tajnik „Matice Hrv.“ dr. Ante Radić je s tem stališče Gjalskega vzporedil idealizem Gajevih Ilircev, češ, plemenito spoznanje, da so Jugoslovani eno isto, vidimo do danes edino v ustvariteljih

ilirizma; to spoznanje je bilo plemenito, ker je bilo čisto kakor rosa in iskreno kakor detinje veselje; to spoznanje je bil tako elementaren pojav nacionalizma — morda edini v Evropi — ki ne vpraša niti za zgodovino niti za državo, niti za ime niti za vero, niti za dialekt niti za pisave... To spoznanje je nastalo pred neodoljivim čuvstvom lepote in milja vsega onega, kar imenujemo narodno dušo, a ni vezano niti na zgodovino, niti na državo niti na ime niti na vero, niti na dialekt ali pisavo — skratka, ilirsko spoznanje narodnega edinstva je bilo etično in poetično, bilo je skoro versko. Oziraje se na to, pravi Radić: „Vzemite misli o jugoslovanskem kulturnem edinstvu poezijo in etične ideale — pa ste mu vzeli sve“. V tej misli se zlagamo z dr. Radićem: „Ideja more in mora voditi realno zgradbo: realna zgradba, ki nima ideje, dobi sto kotov, sto stebrov, ki nasprotujejo drug drugemu in vse je za nič“. — K tema dvema pobornikoma naše zajednice naj še dodam tretjega, prof. Koprinskega v Požegi, ki je napisal simpatičen članek „Plodovi hrvatsko-slovenske zajednice, naznanjajoč in ocenjujoč v njem „Korespondencu dr. Jos. Muršca“ in Vošnjakove „Spomine“. „Kot početek boljšega medsebojnega spoznavanja naj je blagoslovljen sklep naših Matic, da izdavat po eno hrvatsko in slovensko knjigo. Ko se spoznamo, kakor je treba in ko se združimo v delu za skupni napredek, popolnjujoč se med seboj, bomo mogli z vero v srcu vzklikniti: „Kaj nam pa morejo?!“

Te plemenite misli so dobile nazoren izraz na ovitku „Glasu“ samega. Na čelu lista so namreč naznanjeni „Naši književni časopisi“, — naši? Kateri so to? „Prosvjeta“, „Savremenik“, „Slovan“, „Ljubljanski zvon“, „Dom in Svet“, „Srpski Književni Glasnik“, „Brankovo Kolo“, „Knut“, „Behar“, torej hrvatski, slovenski in srbski časopisi so naši. Vsebina je s tem dobila vidno obliko. Dr. Fr. Ilešič.

„Hrvatska Smotra“. Sv. I. God. I. Vlastnik, izdavatelj i urednik Zvon. pl. Vukelić. U Zagrebu, Trenkova ul. br. 12. Starčevićanska stranka je začela izdajati dvakrat na mesec revuejo za politiko, znanstvo in leposlovje. V I. zv. je članek „Miroslav Vilhar“, ki ga je po knjižici dr. Jos. Tomiška spisal Ante Ž. Cividini. „Hrvat. Sm.“ bo donášala tudi prevode ter referate in kritike o slovanskih literarnih delih. Ze v tem zvezku je n. pr. kratko poročilo o moderni srbski književnosti, beležke o ruski, francoski in italijanski literaturi. Dalje poročila o gledališču in umetnosti. Vsak zvezek stane 1 K.

Dr. Jos. Karásek: Havliček a Slovinci. Češka revueja „Naše Doba“, r. XIII. č. 10. in 12. je prinesla veleznimiv članek o Havličku in Slovencih. Dr. Karasek popravlja tu neke podatke v dr. Glaserjevi Zgodovini sloven. slovstva, referira o B. Raičevi brošuri o Havličku (1869) ter podaja Raičev životopis.

Jos. Kuffner: Kronika. „Narodni Listy“, č. 131. 1906. Znani duhoviti česki feljtonist poroča v podlistku „N. L.“ o predlogu dr. G. Gregorina v Trstu, naj bi se dobre slovanske knjige izdajale hkratu v vseh slovanskih jezikih; osnovala naj bi se družba slovan. založnikov, ki bi imeli skupno korist in pisatelji večje zaslužke.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Nov, svež duh je prešinil slovensko dramo. Z gosp. nadrežiserjem Viljemom Taborskim je pridobilo slovensko gledališče resnega, mislečega umetnika, ki je že z dramama „Gioconda“ (Gabriele d' Annunzio) in „Elga“ (Gerhart Hauptmann) dokazal, da je zasvetila

ž njim naši drami zvezda velikega napredka. V gospej Mari Taborski pa smo pridobili izborno heroino in ljubimsko, ki nam obeta najčistejših umetniških užitkov. Drama nam je poleg imenovanih dveh del prinesla še izvirno enodejanko „Egoizem“ gospe Zofke Kveder-Jelovškove. Neidhardtovo burko „Prvi“ in reprize „Reččka Andrejčka“ ter „Mlinarja in njegove hčeri“. V njih smo pozdravili dva dobra znanca g. O. Boleško in gđč. R. Noskovo. O predstavah prinesemo poročilo prihodnjic.

Slovenska opera. Dne 2. oktobra se je otvorila letošnja glediška sezona z Leoncavallovimi „Glumači“ in Mascagnijevo „Kmetiško častjo“. Obe operi, ki sta si vsled svojega verističnega značaja in originalne glasbe tako hitro pridobili svetovno slavo, sta našemu občinstvu že znani, da si se že več let nista peli na slovenskem odru. Imeli sta popolen uspeh, ki je tem častnejši, ako upoštevamo, da sta se proizvajali z enim in istim osebjem, katero je pokazalo, da je kos visokim zahtevam, ki se nanje stavijo. Pri tej priliki se je predstavil občinstvu novi tenor, gospod pl. Rezunov, kateremu sta se Canio in Turiddu izborna posrečila. V obeh napornih ulogah se je odlikoval novoangažovani član kot dobronabrožen pevec in inteligenten igralec. Gospod pl. Rezunov ima močan, obsežen in v vseh legah uglajen glas. Občudovanja vredna je osobito njegova sigurnost v nastavku in v intonaciji najvišjih tonov, ki imajo oni polni in simpatični zvok, kateri je lasten le pravemu tenorju. Umetnik si je takoj prvi večer zagotovil popolno naklonjenost občinstva.

Od ostalih glavnih ulog je pohvalno omeniti Neddo oziroma Santuzzo gospe Skalove, ki je s svojim krasnim petjem in igranjem očarovala občinstvo, ter gospoda Oufednika, ki je Silvija in Alfija izvrstno pogodil.

Dne 12. oktobra so se peli prvič na slovenskem odru Bizejevi „Biseri“. Opera spada med najlepše umotvore romantiške smeri ter je tudi pri nas jako ugajala. Sveži, bujni kolorit glasbe, originalnost njenih melodičnih in ritmičnih oblik, izborna muzikalna in psihološka gradacija prekrasnega dela, ki je zasnovano z dovršenim sceničnim znanjem ter okrašeno z najefektnimi vnanjimi sredstvi — vse to učinkuje z vso silo na poslušalca. Takoj v otvoritvenem mešanem zboru, delečem se pozneje na moškega in ženskega, je Bizet izvrstno pogodil pestrobojni značaj orientalske glasbe, ki je karakteristična za vso opero. Na orientalsko glasbo spominjajo osobito bizarni okraski, s katerimi je okusno opremljena Lejlina arija „O Bog Bramanov“, ki zaključuje prvi akt. Zelo efekten je tudi sklepni zbor drugega dejanja: „Brama je velik“. Muzikalno najvišje pa stoji krasni duet Lejle in Zurge v prvem delu tretjega dejanja. Interesantno sopranovo frazo: „Duša mi je potrta“ prevzame po nekaterih taktih bariton, dočim se sopran, oprt na prve vijoline, vzdržuje na kontrapunktu. Interesantna slika izdani v obupno prošnjo Lejlino: „O Zurga, milosti te prosim“, koje motiv je povzel Bizet v zadnjem stavku (Marche funebre) neke svoje suite za orkester, pisane v Italiji leta 1859. — Proizvajanje „Biserov“ je bilo prav dobro, deloma naravnost dovršeno. Pred vsemi se je odlikovala gospa Skalova, ki je pela svečenico Lejlo z globokim čuvstvom in umevanjem. Kako lepo je njeno fraziranje, v kako finih črtah se giblje njena igra! Gospa Skalova je prva umetnica našega odra. Gospod Oufednik, kojega krasni glas in okusno predavanje sta zelo

ugajala, ji je stal kot velesimpatičen Zurga ob strani. Lejla in Zurga spominjata v marsičem na svečenico in kralja v Goethejevi „Ifigeniji“. Naša umetnica sta izborno pogodila genialno zarisana značaja, v kojih prsih se borita strast in dolžnost, dokler ne zmaga ljubezen lepe žene, zahtevajoča grozno žrtev. Le v prvi sliki tretjega dejanja je bila njuna igra morebiti presvečana. Tu nimamo pred očmi več kralja, ne svečenice, tu si gledata v obraz trpeči človeški bitji, zato naj bi bila tu igra realističnejša. Gospod pl. Rezunov je bil izboren Nadir in gospod Betetto istotako dober Nurabad. Zboru gre vsa čast. Taki moški glasovi so redki v provincijalnih gledališčih. Tudi ženski zbor se je dobro držal; škoda, da je bil nedostatan kostumiran.

Dne 14. oktobra se je pel Verdijev Trubadur, ki je s svojo pristno melodiko izborno ugajal. Ulogo Azucene je pela z lepim uspehom novoangažovana mezzosopranistka, gospica Reissova, ki ima dobro šolan glas in živo igro. Upamo, da se skoro čuti domačo na našem odru.

Novoangažovana koloraturka, gospica Prochazkova, je kaj ljubko pela ulogo Lole v Mascagnijevi operi; popolnejšo sodbo pa odlagamo na poznejši čas, da se nam ponudi ugodnejša prilika, oceniti njeno znanje.

Orkester je bil pod spretnim vodstvom gospoda Beniške razmeroma dober, režija povoljna. J.

Marolt Fran: Nagrobnice. Zbirka žalostink. V Ljubljani 1906. Kamenotisk J. Blasnika nasl. Str. 74. Cena nevezanemu iztisu 1 K 40 h, s poštnino 10 h več. Da se ustreže pevskim društvom in zborom, ki potrebujejo nagrobnic in sicer različnih dobrih nagrobnic, je izdal mestni učitelj Fr. Marolt 26 priznanih in najlepših moških zborov te vrste: 14 slovenskih (Jenko, Hribar, Vilhar, Leban, Stegnar, Foerster), 5 hrvatskih (Zajc, Lisinski, Eisenhuth), 3 češke (Jelen, Horak Zvonar), 2 nemške (Mendelssohn, Kreutzer) in 2 latinska zbora. Izdajatelj je poskrbel, da dobé društva namesto napočnih in pogrešnih glasov s pokvarjenim ali nerodnim besedilom partituro z lepim besedilom. Pri tem mu je pomagal prof. dr. Gr. Pečjak, ki je resnemu značaju nagrobnic primerno premenil tupatam tudi kak banalen, celoti škodljiv takt (n. pr. v zborih št. 5 in 7.) Tako je ta prva zbirka nagrobnic prav bogata, praktična in zborom nedvomno jako dobrodošla. Kakor čujemo, pojde 1. natisk že v kratkem. Naroča se delo pri izdajatelju v Ljubljani, Mestni trg 17.

NAŠE SLIKE.

Oton Iveković: Kronanje kralja Tomislava. (Umetniška priloga v trojnem tisku). Ta krasna slika hrvatskega mojstra Otona Ivekovića nam kaže prizor iz l. 924 na duvanjskem polju na meji Bosne, Hercegovine in Dalmacije. Pri kronanju hrvatskega kralja T. so bili zastopniki raznih držav in legati papeža; tudi krono je menda dobil iz Rima. — **Hugo Viktor: Jesen.** — **C. M. Crnčić: Mlada Istranka.** — Karakteristična slika mlade slovanke. Crnčić je velen-gleden hrvatski slikar in radirar. — **Courbet Gustav: V jesenskem gozdu.** — **Courbet Gustav: Vihar na morju.** — Sliki kažeta vse vrline francoskega krajinarja in marinarja. — **V. L. Arndt: Zadušnica.** Pravoslavni Slovanov običaj na pokopališču. — **Robanov kot v Savinskih planinah.** — Kotiček iz raja štajerske dežele. — **Bosenski seljak** iz Čapljine, kjer se prideluje bosenski tobak in mak.

Dr. IVAN ORAŽEN

zdravnik v Ljubljani, je otvoril na Turjaškem trgu šte. 4 v I. nadstropju svoj **ortopedično-zdravilni zavod** v katerem se bode zdravilo: **raznovrstno skrivljenje hrbtenice, izbočen hrbet, nenake rame, neenaka ledja in tako dalje.**

(Proste vaje in vaje na aparatih.)

Stariši se opozarjajo, da je uspeh zdravljenja v začetku skrivljenja mnogo boljši kakor pa pozneje.

Vse se izvršuje pod osebnim nadzorstvom dr. Oražna, ki daje pojanila ob svojih ordinacijskih urah od 8.—10. dop. in od 2.—3. pop. v Wolfovih ulicah 12, I. nadstr.

Zobozdravnik

dr. Alojzij Praunseis

ordinira od 8.—12. in od 2.—6. ure, ob nedeljah in praznikih od 8.—12. ure

v Ljubljani, Marijin trg 3,

Plombira zobe, vstavlja nove umetne zobe in zobovja, leči zobne in ustne bolezni.

Izdiranje brez bolečin s kokaonom, v narkozi itd.

Ustanovljeno leta 1842.

Tovarna oljnatih barv, laka in firneža z električno gonilno silo.

BRATA EBERL

== LJUBLJANA ==

Slikarja napisov in lakirarja, dekoracij, stavbena in pohištvena pleskarja.

Delavnica: Igriške ulice šte. 8. Trgovina in pisarna Miklošičeve (franciškanske) ulice 6. Telefon št. 154.

Zaloga čevljev

Julija Stor v Ljubljani

v Prešernovih ulicah št. 5.

Največja zaloga moških, damskih in otroških čevljev, čevljev za lawn-tenis in pristnih golsserskih gorskih čevljev.

Elegantna skrbna izvršitev po vseh cenah.

Tovarna stolov Franceta Švigeljna

na Bregu, p. Borovnica, Kranjsko

izdeluje vsakovrstne stole od preprostih do najfinejših po najnižjih cenah brez konkurence.

Ilustrovani cenik pošlje se na zahtevo zastoj in franko.

Engelbert Franchetti

brivec

v Ljubljani, Sodnijske ulice 2

• hiši gospoda župana Ivana Hribarja

priporoča svojo najelegantnejšo in z vsemi higieničnimi aparati urejeno brivnico. Za dobro in točno postrežbo je najbolje skrbjeno

Svoji k svojim!

J. Soklič, Ljubljana, Pod trančo 1.

Tovarniška zaloga klobukov, cilindrov, slamnikov in čepic.

L. Mikusch v Ljubljani

Mestni trg številka 15

priporoča

dežnike in solnčnike

v največji izberi po najnižjih cenah.

Pivovarna T. Fröhlich

== Vrhnika ==

||| priporoča svoje najboljši na plzenjski in bavorski način varjeno marčno pivo. |||

Zaloga v Ljubljani, Slomšekove ulice 27.

Na tem znaku so razvidne trgovine, v katerih se prodajajo SINGERJEVI šivalni stroji.

Singer Co. delniška družba
šivalnih strojev

Ljubljana, Sv. Petra cesta 4.

Alojzij Kraczmér

Največja trgovina z glasbenimi instrumenti

Ljubljana, Sv. Petra cesta 4.

Priporočamo najboljši in največji zaloga vseh glasbil. Velika zaloga izvrstnih instrumentov na lok, pločnicah in lesenih trobil, harmonik na meh in ustnih harmonik, kakor tudi pristno laških strun. Velika zaloga tamburic. Lastna delavnica za popravila: Ljubljana, Sv. Petra cesta številka 6.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna

Založna knjigarna

Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.

Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

príporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačila, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najbolje kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — Cena inseratom: Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Fran Govékar v Ljubljani.